

HET NIEUWE STRAFWETBOEK

Enkele juridische reflecties

Alain De Nauw

KVAB STANDPUNTEN

92

Koninklijke Vlaamse Academie van België
voor Wetenschappen en Kunsten - 2025

HET NIEUWE STRAFWETBOEK

ENKELE JURIDISCHE REFLECTIES

KVAB Press

KVAB STANDPUNTEN

92

Concept cover: Francis Strauven
Ontwerp cover: Charlotte Dua
Afbeelding: Shutterstock

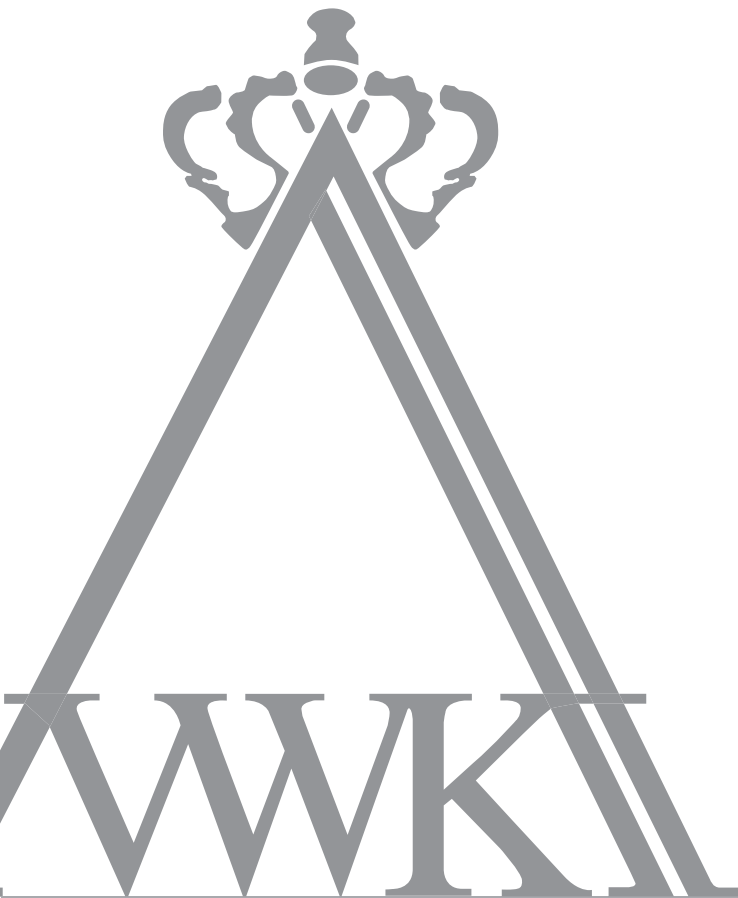
De tekening van het Paleis der Academiën is een reproductie van het originele perspectief van Charles Vander Straeten in 1823. Jozef Cantré ontwierp het logo van de KVAB in 1947.

De KVAB Standpunten worden gepubliceerd door de Koninklijke Vlaamse Academie van België voor Wetenschappen en Kunsten, Hertogsstraat 1, 1000 Brussel.
info@kvab.be - www.kvab.be

HET NIEUWE STRAFWETBOEK

ENKELE JURIDISCHE REFLECTIES

Alain De Nauw

Gedeeltelijke reproductie is toegelaten mits uitdrukkelijke bronvermelding.

Partial reproduction is permitted provided the source is mentioned.

© Copyright 2025 KVAB
D/2025/0455/04
ISBN 9789065692351

Aanbevolen citeerwijze: Alain De Nauw, *Het nieuwe Strafwetboek, Enkele juridische reflecties*, KVAB Standpunt 92, 2025.

HET NIEUWE STRAFWETBOEK

ENKELE JURIDISCHE REFLECTIES

INHOUD

Samenvatting	6
Executive summary	7
Voorwoord	8
I. De totstandkoming van het nieuwe Strafwetboek	9
II. Enkele innoverende bepalingen uit het algemeen deel van het nieuwe Strafwetboek ...	12
A. De gevangenisstraf als <i>ultimum remedium</i>	13
B. De opsomming van de doelstellingen van de straf	18
C. De begrenzing van de onopzettelijke misdrijven	25
D. De verruiming van het regime van de herhaling	28
E. De nieuwe rechtsfiguur van het noodweerexces	31
III. Een paar knelpunten verbonden aan de invoering van het nieuwe wetboek	34
A. De twijfels betreffende de haalbaarheid van de data van inwerkingtreding van het nieuwe wetboek	34
B. De aangekondigde werkzaamheden betreffende een Strafuitvoeringswetboek ...	36
C. De aanpassing in de bijzondere strafwetten	38
D. Het overleg met de gemeenschappen en de gewesten	39
E. Het uitblijven van een nieuw wetboek van strafvordering	40
Juridische afkortingen en verwijzingen	42
Bibliografie	43

Samenvatting

Na 157 jaar heeft België een nieuw Strafwetboek.

In het Belgisch Staatsblad van 8 april 2024 werden de twee wetten van 29 februari 2024 tot invoering van boek I en van boek II van het Strafwetboek gepubliceerd. Beide wetten treden in werking twee jaar na de dag van de publicatie, dus op 8 april 2026.

Het Strafwetboek van 1867 huldigde de principes van vergelding en afschrikking van de klassieke school. Het nieuwe Strafwetboek wijst niet alleen deze benadering af, maar somt voor het eerst uitdrukkelijk de doelstellingen van de straf op. De straf moet

- uiting geven aan de maatschappelijke afkeuring ten aanzien van de overtreding van de strafwet,
- het herstel van het maatschappelijk evenwicht en het herstel van de door het misdrijf veroorzaakte schade bevorderen,
- de maatschappelijke rehabilitatie en re-integratie van de dader bevorderen,
- de maatschappij beschermen.

De bedoeling is aldus gestalte te geven aan het subsidiariteitsbeginsel van het strafrecht en slechts een beroep te doen op de strengste straffen wanneer alle zachtere vormen van strafrechtelijke reactie zijn beproefd.

De gevangenisstraf is het *ultimum remedium*. Bij een straf van niveau 1 kan de rechter geen gevangenisstraf opleggen. In dat geval wordt op decisieve wijze geopteerd voor andere straffen dan een gevangenisstraf. De rechter die een straf van niveau 2 gepast acht en die binnen dit strafniveau kiest voor een gevangenisstraf is verplicht te motiveren waarom de doelstellingen van de straf niet via een alternatieve straf kunnen worden bereikt.

In dit standpunt wordt de procedure van totstandkoming van het nieuwe wetboek kort geschetst.

Enkele innoverende bepalingen uit het algemeen deel van het nieuwe Strafwetboek worden toegelicht:

- de gevangenisstraf als *ultimum remedium*
- de opsomming van de doeleinden van de straf
- de begrenzing van de onopzettelijke misdrijven
- de verruiming van het regime van de herhaling
- de nieuw rechtsfiguur van het noodweerexces.

Ten slotte wordt op een paar knelpunten verbonden aan de nieuwe codificatie gewezen:

- de twijfels betreffende de haalbaarheid van de data van inwerkingtreding van het nieuwe wetboek
- de aangekondigde werkzaamheden betreffende een Strafvuistvoeringswetboek
- de aanpassingen van de bijzondere straffenwetten
- het overleg met de gemeenschappen en de gewesten
- het uitbliven van de totstandkoming van een nieuw Wetboek van strafvordering.

Executive summary

After 157 years, Belgium has a new Criminal Code.

The two laws of February 29, 2024 introducing Book I and Book II of the Criminal Code were published in the Belgian Official Gazette of April 8, 2024. Both laws become effective two years after the day of publication, i.e. on April 8, 2026.

The Criminal Code of 1867 upheld the principles of retribution and deterrence of the classical school. The new Criminal Code not only rejects this approach, but for the first time explicitly lists the objectives of the punishment. The punishment must

- reflect society's disapproval of the violation of the criminal law,
- enable the restoration of social balance and the repair of the damage caused by the crime,
- enable the social rehabilitation and reintegration of the offender,
- protect society.

The intention is thus to give shape to the principle of subsidiarity in criminal law and to only resort to the strictest penalties when all milder forms of criminal law response have been tried.

A prison sentence is to be the *ultimum remedium*. With a level one sentence, the judge cannot impose a prison sentence. In that case, there is a decisive preference for penalties other than a prison sentence. The judge who considers a sentence of level two appropriate and who opts for a prison sentence within this sentence level has the obligation to explain why the objectives of the sentence cannot be achieved by means of an alternative punishment.

The present position paper briefly outlines the procedure that was used in establishing the new code.

Some innovative provisions from the general part of the new Criminal Code are explained:

- the prison sentence as *ultimum remedium*
- the listing of the purposes of the punishment
- the limitation of negligent offences
- the expansion of the regime of recidivism
- the new figure of self defence excess.

Finally, a few bottlenecks associated with the new codification are pointed out:

- doubts about the feasibility of the time surrounding the introduction of the new code
- the announced work on a Criminal Enforcement Code
- the adjustments to the special criminal laws
- consultation with the communities and regions
- the failure to establish a new Code of Criminal Procedure.

Voorwoord

De Standpuntenreeks van de KVAB draagt bij aan een wetenschappelijk onderbouwd debat over actuele maatschappelijke en artistieke onderwerpen. De auteurs, leden en werkgroepen van de Academie schrijven onder hun eigen naam, zelfstandig en in volledige intellectuele vrijheid. De kwaliteit van de gepubliceerde studies wordt gegarandeerd door de goedkeuring van een of meerdere klassen van de Academie. Dit Standpunt is goedgekeurd voor publicatie door de vergadering van de Klasse Menswetenschappen op 18 oktober 2025.

Ik hecht in het bijzonder de confraters Liliane Tamowski, Hubert Bocken en Dirk Heirbaut, alsook prof. Filiep Deruyck, hoogleraar Strafrecht en Strafprocesrecht aan de Vrije universiteit Brussel, te danken voor hun aandachtige lectuur van de tekst en voor hun zeer waardevolle bemerkingen.

HET NIEUWE STRAFWETBOEK

Enkele juridische reflecties

Het nieuwe Strafwetboek vervangt het Strafwetboek van 1867. Dit wetboek was door-drongen door de principes van vergelding en afschrikking van de klassieke school. Aan de grondbeginselen van het materieel strafrecht vervat in de XIXde eeuwse codificatie heeft de wetgever gedurende meer dan 150 jaar weinig verandering aangebracht, behalve de wet van 4 mei 1999 die de strafrechtelijke verantwoordelijkheid heeft uitgebreid tot de rechtspersonen. De wetgever is vooral actief geweest in het domein van de bestraffing binnen en buiten het Strafwetboek. Onder stuwning van nieuwe ideeën kwamen de wet van 15 mei 1912 op de kinderbescherming en de wet van 9 april 1930 op de bescherming van de maatschappij tegen abnormalen en gewoontemisdadigers tot stand. Beide wetten werden herhaaldelijk gewijzigd en ten slotte vervangen door nieuwe wetten. Het klassiek pallet van de straffen uit 1867, bestaande hoofdzakelijk in gevangenisstraf, geldboete en ontzetting uit bepaalde rechten, werd geleidelijk hervormd door de wet van 29 juni 1964 betreffende de opschorting, het uitstel en de probatie buiten het Strafwetboek, en vervolgens door de wet van 17 april 2002 op de werkstraf, de wet van 7 februari 2014 op het elektronisch toezicht en de wet van 10 april 2014 op de autonome probatiestraf binnen het Strafwetboek. Zo het Strafwetboek van 1867 overleefd is, is dit te danken aan de rechtspraak, die enerzijds verschillende kernbegrippen van het materieel strafrecht evolutief heeft geïnterpreteerd, - wat de strafbaarheid heeft uitgebreid -, en anderzijds buitenwettelijke gronden van rechtvaardiging en schuldont-heffing heeft gecreëerd, - wat de strengheid in een bepaalde mate heeft gemilderd.

I. De totstandkoming van het nieuwe Strafwetboek

1.1

Nadat de pogingen om een nieuwe Strafwetboek te concipiëren en op te stellen in de jaren zeventig en tachtig van vorige eeuw uiteindelijk waren mislukt¹, wijdde het Akkoord van de regering Michel van 10 oktober 2014 een hoofdstuk aan het strafrechtelijk beleid, m.i.b. aan de modernisering van het Strafwetboek en de diversificatie van de straffen.² In uitvoering van dit akkoord stelde minister Koen Geens in 2015 een Justitieplan op. Daarin werden twee vragen gesteld: Wat moet gestraft worden? en Met welke sancties? Op de eerste vraag werd geantwoord dat het strafrecht tot zijn kerntaken moet worden teruggebracht, namelijk de bestraffing van de ernstige inbreuken. Andere onwenselijke gedragingen worden administratief of, waar mogelijk, zelfs zuiver burgerrechtelijk afgehandeld. Het antwoord op de tweede vraag luidde dat voor de zwaarste inbreuken, de gevangenisstraf aangewezen blijft als *ultimum remedium*. De gevangenisstraf wordt opgelegd wanneer de beveiliging van de maatschappij het vereist of andere straffen

¹ Ministerie van Justitie, Commissie voor de hervorming van het Strafwetboek. Stand van de werkzaamheden. Juni 1978, 31 p.; Verslag over de voornaamste grondslagen van de hervorming. Juni 1979, 137 p., R. LEGROS, Voorontwerp van Strafwetboek, B.S., 1985, 231 p. Commissie voor de hervorming van het Strafwetboek, Beschouwingen van de Commissie over het voorontwerp van Strafwetboek. 1986, 126 p.

² Regeerakkoord van 10 oktober 2014, 233 p.

onvoldoende ontradend en/of bestraffend lijken in het licht van de gepleegde feiten. Voor de andere inbreuken moet worden ingezet op alternatieven.³

Vervolgens werd bij ministerieel besluit van 30 oktober 2015 een Commissie tot hervorming van het strafrecht opgericht. Joëlle Rozie, hoogleraar aan de Universiteit van Antwerpen, en Damien Vandermeersch, advocaat-generaal bij het Hof van Cassatie en hoogleraar aan de Université catholique de Louvain en aan de Université Saint-Louis Bruxelles werden benoemd tot lid van deze Commissie. Ze werden belast met het uitwerken van een oriëntatienota die de hervorming van het Strafwetboek voorbereidt en van een voorstel van hervorming van het Strafwetboek. Ze kregen de medewerking van Jeroen De Herdt, referendaris bij het Hof van Cassatie en postdoctorale medewerker aan de Universiteit van Antwerpen, Margot Taymans, attaché bij de Dienst voor het strafrechtelijk beleid van de Fod Justitie en Marie Debauche, attaché bij de Dienst Beginselen van strafrecht en strafprocesrecht van de Fod Justitie.

In oktober 2016 waren ze erin geslaagd een voorontwerp van boek I van het Strafwetboek en een memorie van toelichting op te stellen.⁴ Toen ze in april 2019 boek II van het Strafwetboek te samen met een lijvige memorie van toelichting voorlegden⁵, rezen er evenwel grote twijfels over het feit of hun werk door de wetgever daadwerkelijk zou worden omgezet in een nieuwe codificatie. De ministerraad had immers na besprekingen in interkabinetten vergaderingen in juli 2018 belangrijke wijzigingen aan hun voorontwerp van boek I aangebracht.

Als reactie op de beslissing van de ministerraad namen in augustus 2018 Rozie en Vandermeersch als commissieleden ontslag omdat ze vonden dat hun teksten al te ingrijpend werden gewijzigd en dat de politiek met het nieuwe Strafwetboek een te repressief beleid wilde voeren. Ze waren van mening dat ze er niet geslaagd waren de Regering te overtuigen van een reeks wetenschappelijk onderbouwde uitgangspunten wat betreft de gevangenisstraf en de herhaling. Twee concrete elementen in de door ministerraad gewijzigde tekst stootten tegen de borst van de commissieleden. Enerzijds was de gevangenisstraf terug mogelijk voor alle misdrijven zonder enige uitzondering, wat ertoe zou leiden dat de gevangenisstraf niet als een uiterste middel zou worden beschouwd. Anderzijds hadden ze kritiek op het feit dat de herhaling terug een algemene draagwijdte kreeg, wat hen zorgen baarde niet alleen vanwege de strafverzwaring maar ook vanwege de toelaatbaarheidsdrempel van de voorwaardelijke invrijheidstelling.⁶

1.2

Na de ontbinding van de wetgevende kamers werd in het Akkoord van de regering De Croo gesteld dat de voorstellen van de expertencommissies voor de hervorming van het strafrecht en het strafprocesrecht als uitgangspunt zouden worden genomen voor de discussie voor de hervorming en de modernisering van het strafrecht, het

³ K. GEENS, Het Justitieplan Een efficiënte justitie voor meer rechtvaardigheid, 18 maart 2015, 135 p.

⁴ J. ROZIE en D. VANDERMEERSCH m.m.v. J. DE HERDT, M. DEBAUCHE en M. TAYMANS, *Commissie voor de hervorming van het strafrecht Voorstel tot voorontwerp van boek I van het Strafwetboek*, Brugge, die Keure, 2016, 179 p.

⁵ J. ROZIE, D. VANDERMEERSCH en J. DE HERDT m.m.v. M. DEBAUCHE en M. TAYMANS, *Naar een nieuw Strafwetboek? Het voorstel van de Commissie tot hervorming van het strafrecht*, Brugge, die Keure, 2019, 531 p.

⁶ Ontslag van de twee leden van de Commissie tot hervorming van het Strafwetboek, *N.C.*, 2018, 522-524.

strafprocesrecht en het strafuitvoeringsrecht.⁷ Vervolgens werden bij ministerieel besluit van 22 december 2020 Rozie en Vandermeersch terug aangewezen als leden van de Commissie tot hervorming van het Strafwetboek. Jeroen De Herdt, rechter in de Rechtbank van eerste aanleg, thans raadsheer in het Hof van beroep te Antwerpen, vervoegde de commissie als derde lid. Hun werd gevraagd het seksueel strafrecht te hervormen, de hervorming van het Strafwetboek voort te zetten, over een aantal specifieke zaken te adviseren en advies te geven over de ingediende wetsvoorstellen die gekoppeld zijn aan het nieuwe Strafwetboek.

Na enig oponthoud te wijten aan het besluit van de Regering om prioritair de herwerkte hoofdstukken van het Strafwetboek betreffende het seksueel strafrecht door het Parlement te laten behandelen, zou het terug opgenomen werk van de Commissie eindelijk uitmonden in succesvol wetgevend werk na de indiening van het wetsontwerp tot invoering van boek I van het Strafwetboek in de Kamer van volksvertegenwoordigers op 23 mei 2023.⁸ De Commissie voor Justitie van de Kamer hield een aantal hoorzittingen met diverse experts in de loop van juni 2023 en het ontwerp werd met enkele lichte amenderingen goedgekeurd in de plenaire vergadering op 22 februari 2024. Gesteld kan worden dat de goedgekeurde tekst ietwat repressiever is dan het voorontwerp van 2016.⁹

In dezelfde voltallige vergadering van 22 februari 2024, werd het wetsontwerp tot invoering van boek II van het Strafwetboek, ingediend op 24 juli 2023¹⁰, goedgekeurd, na hoorzittingen in de Commissie voor Justitie in de loop van oktober 2023.

Beide goedgekeurde teksten werden door de Koning bekrachtigd als wetten van 29 februari 2024 en gepubliceerd in het Belgisch Staatsblad van 8 april 2024.

Bedoeling van dit standpunt is te wijzen op enkele innoverende benaderingen uit het algemeen deel van het nieuwe Strafwetboek aan de ene kant, en aan de andere kant, te wijzen op een paar knelpunten verbonden aan de goedkeuring van dit nieuwe wetboek

⁷ Regeerakkoord van 30 september 2020, 97 p.

⁸ *Parl. St.* Kamer 2022-2023, nrs. 3374/1 en 3375/1, 661 p.

⁹ A. DE NAUW, "Het voorontwerp van het algemeen deel van het Belgisch Strafwetboek Anno 2016", in *In onderling samenhang Liber Amicorum Tineke Cleiren*, Den Haag, Boom Juridische Uitgeverij, 2021, 193-204.

¹⁰ *Parl. St.* Kamer 2022-2023, nr. 3518/1, 1477 p.

II. Enkele innoverende benaderingen uit het algemeen deel van het nieuwe Strafwetboek

De keuze van de meest innoverende benaderingen uit het algemeen deel van het nieuwe Strafwetboek is hoe dan ook subjectief te noemen. Geopteerd werd voor vijf items:

- de gevangenisstraf als *ultimum remedium*,
- de opsomming van de doeleinden van de straf,
- de begrenzing van de onopzettelijke misdrijven,
- de verruiming van het regime van de herhaling,
- de nieuwe rechtsfiguur van het noodweerexces.

Er dient opgemerkt dat de wet van 18 juli 2025 houdende maatregelen met het oog op de vermindering van de overbevolking in de gevangenissen en tot invoering van de principiële onmogelijkheid om het elektronisch toezicht uit voeren op de verblijfplaats van het slachtoffer anticipeert op de inwerkingtreding van het nieuwe Strafwetboek, wat de twee eerste items betreft.

De wet van 18 juli 2025 wijzigt inderdaad artikel 7 van het Strafwetboek van 1867 met de bedoeling het opleggen van korte gevangenisstraffen in te perken en de straftoemetingmogelijkheden af te stemmen op deze voorzien in het nieuwe Strafwetboek in afwachting van zijn inwerkingtreding.

Daartoe wordt artikel 7, waarvan de bestaande tekst met opsomming van de verschillende straffen voortaan § 1 vormt, aangevuld met twee nieuwe paragrafen om het *ultimum remedium* karakter van de gevangenisstraf, zoals opgenomen in het nieuwe Strafwetboek, expliciet in te schrijven in het Strafwetboek van 1867.

De nieuwe § 2 stemt overeen met de drie eerste leden van artikel 27 van het nieuwe Strafwetboek.

De nieuwe § 3 bepaalt

enerzijds dat voor feiten strafbaar met een maximale gevangenisstraf van zes maanden en indien de rechter overweegt om een effectieve gevangenisstraf op te leggen, hij een straf onder elektronisch toezicht, een werkstraf of een autonome probatiestraf oplegt, indien voldaan is aan de voorwaarden bepaald door de artikel 37ter, 37quinquies en 37octies,

en anderzijds dat voor feiten strafbaar met een gevangenisstraf van meer dan zes maanden tot drie jaar en indien de rechter een effectieve gevangenisstraf oplegt, hij met redenen omkleedt waarom de bestaande straf niet door een straf onder elektronisch toezicht, een werkstraf of een autonome probatiestraf kan worden bereikt indien voldaan is aan de voorwaarden bepaald door de artikelen 37ter, 37quinquies en 37octies.

Het is wellicht niet vermetel zich af te vragen of deze laatste paragraaf overeenkomt met de aanpak van het nieuwe Strafwetboek. Op het eerste zicht is het wel zo dat de nieuwe

code een onderscheid maakt tussen misdrijven met een maximale gevangenisstraf van zes maanden en misdrijven met een gevangenisstraf van meer dan zes maanden tot drie jaar. In het nieuwe wetboek zijn die strafscales gebaseerd op wat de rechter als niveau gepast acht ter bestrafing van het misdrijf. De wet van 18 juli 2025 heeft het daarentegen over feiten strafbaar met een welbepaalde straf, m.a.w. ze verwijst naar de straffen *in abstracto*. Die wet heeft als gevolg dat de actoren op het terrein op een periode van enkele maanden met drie verschillende regimes inzake straftoemeting worden geconfronteerd, met name dat van voor de Noodwet, dat van de Noodwet en dat van het nieuwe Strafwetboek.¹¹

A. De gevangenisstraf als ultimum remedium

Artikel 36 Sw.

De straf van niveau 8 bestaat uit levenslange gevangenisstraf (...) Bij aanneming van verzachtende omstandigheden wordt die straf vervangen door een van de straffen van niveau 7, 6, 5, 4 of 3.

De straf van niveau 7 bestaat uit een gevangenisstraf van meer dan twintig tot ten hoogste dertig jaar (...). Bij aanneming van verzachtende omstandigheden wordt de straf vervangen door een van de straffen van niveau 6, 5, 4 of 3.

De straf van niveau 6 bestaat uit een gevangenisstraf van meer dan vijftien jaar tot ten hoogste twintig jaar (...). Bij aanneming van verzachtende omstandigheden wordt de straf vervangen door een van de straffen van niveau 5, 4, 3 of 2.

De straf van niveau 5 bestaat uit een gevangenisstraf van meer dan tien jaar tot ten hoogste vijftien jaar (...). Bij aanneming van verzachtende omstandigheden wordt de straf vervangen door een van de straffen van niveau 4, 3 of 2.

De straffen van niveau 4 bestaat uit een gevangenisstraf van meer dan vijf jaar tot ten hoogste tien jaar (...). Bij aanneming van verzachtende omstandigheden wordt de straf vervangen door een van de straffen van niveau 3 of 2.

De straf van niveau 3 bestaat uit een gevangenisstraf van meer dan drie jaar tot ten hoogste vijf jaar (...). Bij aanneming van verzachtende omstandigheden wordt de straf vervangen door een van de straffen van niveau 2 of 1.

De straf van niveau 2 bestaat uit een van de volgende straffen:

1° de gevangenisstraf van zes maanden tot ten hoogste drie jaar;

2° (...);

3° de straf onder elektronisch toezicht van een maand tot ten hoogste een jaar;

4° de werkstraf van meer dan honderdtwintig uur tot ten hoogste driehonderd uur;

5° de probatiestraf van meer dan twaalf maanden tot ten hoogste twee jaar;

6° de veroordeling bij schuldigverklaring.

¹¹ *Parl.St.*, Kamer, 2024-25, nr. 927/8, p. 6. In dezelfde zin zie J. DE HERDT, "De Noodwet overbevolking in de gevangenis en de straftoemeting: de toekomst begint nu, maar nog (lang) niet helemaal", *N.C.*, 2025, 71-82.

Bij aanneming van verzachtende omstandigheden wordt de straf van niveau 2 vervangen door een van de straffen van niveau 1.

De straf van niveau 1 bestaat uit een van de volgende straffen:

1° de geldboete van 200 euro tot ten hoogste 20.000 euro;

2° de werkstraf van twintig tot ten hoogste honderdtwintig uur;

3° de probatiestraf van zes maanden tot ten hoogste twaalf maanden;

4°(...)

5°(...)

6° de veroordeling bij schuldigverklaring.

Wanneer de wet voorziet in een bijkomende straf voor een misdrijf dat wordt bestraft met een hoofdstraf van niveau 1, kan de rechter bij aanneming van verzachtende omstandigheden die bijkomende straf uitspreken in plaats van de hoofdstraf.

Artikel 216 novies Sv.

Het hof van assisen neemt kennis van de criminele zaken. De criminele zaken zijn de zaken met betrekking tot :

1° de misdrijven waarop een straf van niveau 8 is gesteld;

2° de doodslag, zoals bedoeld in de artikelen 96 tot 100 van het Strafwetboek;

3° de foltering met de dood tot gevolg, zoals bedoeld in artikel 118 van het Strafwetboek;

4° de aantasting van seksuele integriteit en verkrachting met de dood tot gevolg, zoals bedoeld in artikel 139 van het Strafwetboek;

5° de gijzeling met de dood tot gevolg, zoals bedoeld in artikel 228 van het Strafwetboek.

2.1

Het nieuwe Strafwetboek gaat uit van de vaststelling dat het merendeel van de straffen omschreven in het tweede deel van het Strafwetboek van 1867 met betrekking tot verschillende misdrijven helemaal niet overeenstemmen met de straffen die de rechter effectief oplegt. Het mechanisme van de bekritiseerde systematische correctionalisering van de misdaden¹² heeft tot gevolg dat de criminele straffen die het wetboek voor deze misdrijven vastlegt, niet de uitgesproken straffen zijn, vermits ze worden omgezet in correctionele straffen.

Het nieuwe Strafwetboek legt een nieuwe schaal van hoofdstraffen vast, onderverdeeld per niveau. Het ligt niet in de bedoeling van de wetgever het vroeger systeem van

¹² F. DERUYCK, "Over correctionalisering van misdaden: pleidooi voor «intelligent design»", in *De wet voorbij Liber Amicorum Luc Huybrechts*, Antwerpen-Oxford, Intersentia, 2013, 123-140; zie ook M.A. BEERNAERT, "La correctionalisation des crimes: du pragmatisme à l'imbroglia juridique" en F.ROGGEN, "Les circonstances atténuantes: le temps de la réforme" in *Het strafrecht bedreven Liber Amicorum Alain De Nauw*, Brugge, die Keure, 2011, 1-15 en 731-750.

straffen te veranderen, maar enkel van het in overeenstemming te brengen met het recht zoals de rechter het concreet toepast.

Een zaak valt op. De gevangenisstraf is het *ultimum remedium*.

Bij een straf van niveau 1, kan geen gevangenisstraf worden opgelegd als hoofdstraf. In dat geval sluit de logica van de bestraffing het opleggen van een vrijheidsbenemende maatregel uit en wordt op decisieve wijze de keuze gemaakt voor andere straffen dan een gevangenisstraf.

Wanneer de rechter een straf van niveau 2 gepast acht voor de bestraffing van de bewezen verklaarde feiten en binnen dit strafniveau kiest voor de gevangenisstraf, is hij verplicht te motiveren waarom de doelstellingen van de straf niet via een alternatieve straf kunnen worden bereikt.¹³

De minimumduur van de gevangenisstraf wordt vastgelegd op zes maanden. Vier redenen worden in dit verband opgegeven. Korte gevangenisstraffen rijmen niet met de doelstellingen van de straf van het nieuwe Strafwetboek omdat ze verband houden met de klassieke strafdoeleinden van vergelding en afschrikking. (i) Legt men de focus op het strafdoel van de vergelding, dan rijst de vraag of het leed en de schade die deze gevangenisstraffen met zich meebrengen wel proportioneel zijn. (ii) De memorie van toelichting hekelt de tendens van sommige magistraten om korte gevangenisstraffen te hanteren als *une peine choc*. De effectiviteit van korte gevangenisstraffen wordt immers in een overgrote meerderheid van wetenschappelijke studies in twijfel getrokken. (iii) De korte gevangenisstraf kent zelfs een negatieve weerslag op de recidivecijfers. (iv) Een verdere nefaste werking van korte gevangenisstraffen is het effect op de gevangenispopulatie die exponentieel zal stijgen.^{14 15}

De aanvankelijke bedoeling van de hervormingscommissie was de minimumduur voor de gevangenisstraf op één jaar te stellen. Daarbij volgde de commissie het Justitieplan van 2015 van minister Geens waarin de gevangenisstraf van minder dan één jaar uit de straffenschaal verdween. Uiteindelijk werd die drempel van één jaar naar zes maanden teruggebracht omdat werd gevreesd dat rechters zich verplicht zouden voelen een straf van ten minste één jaar uit te spreken wanneer ze de beklaagde wensen op te sluiten of wanneer elektronisch toezicht moeilijk toe te passen is.¹⁶

Strikt genomen zijn zelfs gevangenisstraffen van minder dan zes maanden mogelijk.¹⁷ Wanneer de rechter een straf onder elektronisch toezicht, een probatiestraf of een werkstraf oplegt, bepaalt hij een vervangende gevangenisstraf die van toepassing is indien de straf onder elektronisch toezicht, de probatiestraf of de werkstraf niet wordt uitgevoerd. De strafuitvoeringsrechtbank kan dan beslissen dat zal worden overgegaan tot de uitvoering van de uitgesproken vervangende straf of een deel ervan, rekening houdend met het deel van de straf dat de veroordeelde reeds heeft verricht. Wat dit

¹³ Parl.St. Kamer 2022-23, nrs 3374/1 en 3375/1, 135 en 151.

¹⁴ Parl.St. Kamer 2022-23, nrs. 3374/1 en 3375/1, 122-126.

¹⁵ K. GEENS, Het Justitieplan Een efficiënte justitie voor meer rechtvaardigheid, 18 maart 2015, 135 p

¹⁶ Parl. St. Kamer 2023-2024, nr. 3374/4, 258.

¹⁷ Parl. St. Kamer 2023-2024, nr. 3374/4, 51.

betreft is er ook een verschil met het voorontwerp van de Commissie uit 2016. Toen was er enkel een vervangende gevangenisstraf voorzien bij het falen van een straf onder elektronisch toezicht omdat het gaat om een straf die past in een logica van alternatief voor de gevangenisstraf. Voor de probatiestraf en de werkstraf was er daarentegen geen vervangende gevangenisstraf voorzien omdat die straffen passen in een logica van re-integratie.

2.2

De introductie van strafniveaus is voor de penalisten **een revolutie**. Ze houdt in dat er afgestapt wordt van de driedelige indeling van misdrijven in misdaden, wanbedrijven en overtredingen die tot stand kwam tijdens de Franse revolutie en overgenomen werd door de Code pénal van 1810 en het Strafwetboek van 1867¹⁸ en die in de doctrine de naam van *summa divisio* kreeg.

Het verzaken aan de driedelige indeling heeft een enorme impact op de toepasselijke regels van het materieel strafrecht en van het strafprocesrecht.¹⁹ Het vereist dat in talrijke bijzondere (straf)wetten buiten het Strafwetboek de gevolgen van de nieuwe benadering op allerlei wetsbepalingen m.b.t. de voorwaarden waaronder een gedraging kan worden vervolgd en m.b.t. de gevolgen van de bestraffing aan een aandachtig onderzoek dienen te worden onderworpen, wat veel werk voor de wetgever en veel creativiteit voor de penalisten in het vooruitzicht stelt.²⁰ Voortaan is er enkel nog sprake van misdrijven. Consequent wordt bij elk misdrijf in boek II van het Strafwetboek telkens gemeld "dit misdrijf wordt bestraft met een straf van niveau...".

2.3

De afschaffing van de driedelige indeling van de misdrijven heeft verder als gevolg dat de wetgever een nieuwe invulling moest geven aan het begrip "criminele zaken" vermeld in artikel 150 G.W. die de jury er voor instelt.

De invulling van artikel 216 *novies* Sv. sluit aan bij het verslag van de commissie tot hervorming van het hof van assisen, bij de rechtspraak van het Grondwettelijk Hof en bij de adviezen van de Raad van State. In 2015 stelde voornoemde commissie voor de bevoegdheid van het hof van assisen te omschrijven op basis van een positieve limitatieve lijst van misdrijven. Zowel het Grondwettelijk Hof als de Raad van State zijn van oordeel geweest dat de wetgever over een ruime appreciatiemacht beschikt om de bevoegdheid van het hof van assisen af te bakenen, maar dat deze appreciatiemacht niet onbegrensd is. Het Grondwettelijk Hof vernietigde om deze reden artikel 121 van de Potpourri II wet van 5 februari 2016 daar de erin bepaalde veralgemeende correctionaliseerbaarheid van misdaden erop neerkwam dat alle misdaden onttrokken konden worden aan het hof van

¹⁸ C.J. VANHOUDT en W. CALEWAERT, *Belgisch strafrecht*, Gent, Story-Scientia, 1968, nr. 537; zie ook F. KUTY, *Principes généraux du droit pénal belge*, Brussel, Larcier, 2020, II, nr. 801 ; C. VAN DEN WYNGAERT, S. VAN DROMME en Ph. TRAEST, *Strafrecht en Strafprocesrecht in hoofdlijnen*, Turnhout, Gompel & Svacina, 2019, 194.

¹⁹ F. DERUYCK m.m.v. Y. VAN LANDEGHEM, *Overzicht van het Belgisch algemeen strafrecht*, Brugge, die Keure, 2021, nr. 97.

²⁰ R. VERSTRAETEN en B. SPRIET, "De driedelige indeling van de misdrijven als leidraad in het strafrecht: een verdachte eenvoud", in *Liber Amicorum Marc Châtel*, Antwerpen, Kluwer, Rechtswetenschappen, 1991, 467-496.

assisen.²¹ Beide rechtscolleges zijn voorts van oordeel dat de zwaarste misdrijven voor het hof van assisen moeten worden gebracht. Daarnaast kan de wetgever het nuttig achten nog andere misdrijven toe te vertrouwen aan het hof van assisen. Hierbij kan ook rekening worden gehouden met de aard van de feiten, de ernst en de gevolgen van het misdrijf voor het slachtoffer en voor de maatschappij.²²

Daarop voortbouwend bepaalt artikel 216 *novies* Sv. dat tot de bevoegdheid van het hof van assisen behoren de misdrijven waarop een straf van niveau 8 is gesteld en vier andere misdrijven die als gemeenschappelijke kenmerken hebben dat ze bestraft worden met een straf van niveau 7, geleid hebben tot een dodelijk slachtoffer en getuigen van een bijzondere ernst.²³ Bij nader onderzoek blijkt dat artikel 216 *novies* Sv. de bestaande toestand op enkele details na codificeert.²⁴

2.4

Aangezien de straffen van niveau 7 en 8 moeten worden voorbehouden voor uitzonderlijk ernstige misdrijven, wordt er voor die misdrijven niet voorzien dat, bij aanneming van verzachtende omstandigheden, de gevangenisstraf kan worden vervangen door een straf onder elektronisch toezicht, een werkstraf of een probatiestraf.

Die mogelijkheid bestaat wel wanneer de rechter een straf van niveau 6, 5, 4, of 3 gepast acht. De straffen van niveau 2 zijn bijgevolg bijzonder relevant in die zin dat door het mechanisme van het aannemen van verzachtende omstandigheden de reikwijdte van de straffen van niveau 2 extreem breed is aangezien het alle misdrijven kan omvatten waarop een straf van niveau 6 tot 2 staat.²⁵ Het valt evenwel op dat de gevangenisstraf de referentiestraf is van niveau 6, 5, 4 of 3, terwijl het nieuwe Strafwetboek de gevangenisstraf als *ultimum remedium* aanziet.²⁶

De geldboete is een hoofdstraf van niveau 1. Ze is tevens een bijkomende straf die de rechter steeds facultatief kan uitspreken.

De veroordeling bij eenvoudige schuldigverklaring kan slechts worden uitgesproken bij feiten van geringe ernst of wegens de tijd die is verstreken sinds de feiten.

²¹ GwH 21 december 2017, nr. 148/2017.

²² Adv. RvS 57.792/1V, 23 september 2015 over een voorontwerp van wet houdende wijzigingen in het strafrecht en houdende diverse bepalingen inzake justitie. Zie ook het gunstig advies van de Raad van State over het voorontwerp tot wijziging van het Strafwetboek, *Parl. St.* 2022-2023, nrs. 3374/1 en 3375/1, 383-385.

²³ *Parl. St.* 2022-2023, nrs. 3374/1 en 3375/1, 291-294.

²⁴ *Parl. St.* 2023-2024, nr. 3374/4, 152 en 252.

²⁵ J. DE HERDT, J. ROZIE en D. VANDERMEERSCH, *Boek I van het nieuwe Strafwetboek De nieuwe regels van het algemeen strafrecht toegelicht*, Brugge, die Keure, 2024, p. 248.

²⁶ F. KUTY, *Précis de droit pénal Commentaire du livre Ier du Code pénal*, Brussel, Larcier Intersentia, 2024, p. 409.

B. De opsomming van de doelstellingen van de straf

Artikel 27 Sw.

Bij de keuze van de straf en het bepalen van de strafmaat, streeft de rechter de volgende doelen na:

1° het uiting geven aan de maatschappelijke afkeuring ten aanzien van de overtreding van de strafwet;

2° het bevorderen van het herstel van het maatschappelijk evenwicht en van het herstel van de door het misdrijf veroorzaakte schade;

3° het bevorderen van de maatschappelijke rehabilitatie en re-integratie van de dader;

4° het beschermen van de maatschappij.

Binnen de grenzen van de wet moet de rechter naar een rechtvaardige proportionaliteit tussen het misdrijf en de straf zoeken.

Alvorens een straf uit te spreken, moet de rechter deze doelstellingen in overweging nemen, maar ook de ongewenste neveneffecten van de straf ten aanzien van de rechtstreeks betrokken personen, hun omgeving en de samenleving.

De gevangenisstraf is de laatst te overwegen straf, die slechts kan worden uitgesproken wanneer de strafdoelen niet kunnen worden bereikt met een van de andere straffen of maatregelen waarin de wet voorziet.

Indien de rechter een straf van niveau 2 gepast acht ter bestraffing van het misdrijf en binnen dit strafniveau kiest voor de gevangenisstraf, motiveert hij waarom de doelstellingen niet door een van de andere straffen van niveau 2 kunnen worden bereikt.

3.1

Totaal nieuw is dat het Strafwetboek de doelstellingen van de straf bepaalt. Bedoeling is gestalte te geven aan het subsidiariteitsbeginsel en zijn corollarium, de beperking van de nadelige gevolgen van de straf. Het strafrechtelijk optreden moet worden voorkomen indien het meer schade dreigt aan te richten dan het misdrijf zelf en er dient slechts een beroep te worden gedaan op de strengste straffen wanneer alle zachtere vormen van strafrechtelijke reactie zijn beproefd.

De memorie van toelichting preciseert dat bij de keuze voor de straf en bij de bepaling van de strafmaat de rechter niet buiten deze doelstellingen van de straf uitspraak kan doen. Wel kunnen straffen meerdere doeleinden hebben en geen enkele doelstelling heeft voorrang op de andere.

Artikel 27, lid 1 Sw. somt vier doelstellingen van de straf op.²⁷ Deze zijn ontleend aan de uitgebreide denkoefening gemaakt in 2003 door de subcommissie Straftoemeting van de Commissie strafuitvoeringsrechtbanken, externe rechtspositie van gedetineerden en straftoemeting onder leiding van Denis Holsters, emeritus voorzitter van het Hof van

²⁷ Parl. St. Kamer 2022-2023, nrs. 3374/1 en 3375/1, 126-135.

Onder de doelstellingen van de straf, wordt in de eerste plaats vermeld dat de straf uiting moet geven aan de maatschappelijke afkeuring ten aanzien van de overtreding van de strafwet. De straf moet ook het herstel van het maatschappelijk evenwicht en het herstel van de door het misdrijf veroorzaakte schade bevorderen. De straf moet daarenboven de maatschappelijke rehabilitatie en re-integratie van de dader bevorderen. Ten slotte refereert artikel 27, lid 1 Sw. ook aan de bescherming van de maatschappij.

In een opvallend betoog tijdens de hoorzittingen in de Kamer heeft de voorzitter van de Franstalige vereniging van gevangenisdirecteurs verklaard dat een gevangenisstraf alleen de eerste van de opgesomde strafdoelstellingen verwezenlijkt. De uitvoering van een gevangenisstraf biedt volgens hem en zijn collega's geen mogelijkheid om het maatschappelijk evenwicht en de schade te herstellen, de maatschappelijke rehabilitatie en re-integratie van de dader te bevorderen en de maatschappij te beschermen.²⁹

3.2

Het is opmerkelijk dat het nieuwe Strafwetboek twee courante strafdoelstellingen niet opsomt, namelijk de vergelding en de algemene en individuele preventie.³⁰

De memorie van toelichting legt de nadruk op het feit dat strafrecht geen synoniem mag zijn voor vergelding en dat elke sanctie hoe dan ook leedtoevoegend, nooit de enige insteek mag zijn van een samenleving. Voorts wordt benadrukt dat het vooropstellen van de vergelding niet langer te rijmen is met de rechtspraak van het Europees Hof voor de rechten van de mens.³¹ Tijdens de parlementaire besprekingen werd opgemerkt dat zelfs indien het concept "vergelding" niet meer voorkomt in de wettelijke omschrijving van de strafdoelen, ze in de samenleving wel een levendig begrip blijft. Bovendien werd opgemerkt dat het verschil tussen de vergelding en de doelstelling van de maatschappelijke afkeuring ten aanzien van de overtreding van de strafwet bijzonder dun is.³²

De memorie van toelichting wijst de doelstelling van algemene preventie af. Dienaangaande wordt enerzijds erop gewezen dat deze doelstelling gebaseerd is op het ontradend karakter van de straf ten aanzien van potentiële overtredders, eigenschap die niet wordt ondersteund door criminologische studies, noch door rechtspsychologisch onderzoek. Uit deze studies blijkt dat de zwaarte van de straf geen ontradend effect heeft op derden aangezien veel misdrijven impulsief worden gepleegd en de daders zelden in staat zijn om de gevolgen van hun gedrag in te schatten. Anderzijds meldt de memorie van toelichting dat de preventie impliciet begrepen is onder de doelstellingen afkeuring door de samenleving, re-integratie van de dader en bescherming van de

²⁸ Commissie strafuitvoeringsrechtbanken, externe rechtspositie van gedetineerden en straftoemeting Eindverslag Deel I Algemene Inleiding Straftoemeting, Brussel, Ministerie van Justitie, 2003.

²⁹ *Parl. St.* Kamer 2023-2024, nr. 3374/4, 219-220.

³⁰ Zie over deze courante doelstellingen van de straf F. DERUYCK m.m.v. Y. VAN LANDEGHEM, o.c., nr. 329; F. KUTY, o.c., I, nrs. 12 en 13 en IV, nrs. 2150 e.v.; C. VAN DEN WYNGAERT, S. VAN DROMME, en Ph. TRAEEST o.c., 19-27.

³¹ *Parl. St.* Kamer 2022-2023, nrs. 3374/1 en 3375/1, 8.

³² *Parl. St.* Kamer 2023-2024, nr. 3374/4, 253 en 269.

maatschappij.³³ Terloops dient te worden opgemerkt dat in de memorie van toelichting van het nieuw misdrijf “ecocide” dat het Strafwetboek in het leven roept en bestraft met een straf van niveau 6, de wetgever nochtans uitdrukkelijk melding van de preventie maakt. Desbetreffende stelt hij dat de zwaarte van de sanctie die men kan oplopen, de mogelijke bijhorende burgerlijke sanctie die een herstel van het beschadigd milieu oplegt, en de sociale stigmatisering, een belangrijk afschrikwekkend en dus een preventief effect hebben, bovenop het bestraffend aspect.³⁴

Ook de individuele of speciale preventie wordt als strafdoelstelling afgewezen omdat het ontradende effect van de opgelegde straf vaak verwaarloosbaar is en zelfs soms het tegenovergestelde effect heeft.

3.3

Naast de vier doelstellingen van de straf, vermeldt artikel 27, lid 2 Sw. dat de rechter binnen de grenzen van de wet naar een rechtvaardige proportionaliteit tussen het misdrijf en de straf moet zoeken. Het principe van de proportionaliteit is gewaarborgd door artikel 49.3 van het Handvest van de grondrechten van de Europese unie dat bepaalt dat de zwaarte van de straf niet disproportioneel mag zijn t.a.v. het strafbaar feit. Het principe van de proportionaliteit is niet opgevat als een doelstelling van de straf, maar als een criterium om de strafmaat te bepalen.³⁵

Alvorens een straf uit te spreken moet de rechter volgens artikel 27, lid 3 Sw. ook de ongewenste neveneffecten die de straf kan meebrengen ten aanzien van de rechtstreeks betrokken personen, hun omgeving en de samenleving in aanmerking nemen. De rechter moet dus rekening houden met alle gevolgen van de straf om te bepalen welke straf de minst nadelige gevolgen inhoudt naargelang de beoogde doelstelling. Indien twee verschillende straffen eenzelfde resultaat kunnen teweegbrengen, moet worden geopteerd voor de straf die het minst leed veroorzaakt. Het kan bijvoorbeeld gaan om de gevolgen voor de familiale situatie of het verlies van tewerkstelling.³⁶

3.4

Verschuillende juristen hebben in het verleden betreurd dat de rechter zich niet kon beroepen op wettelijk omschreven doelstellingen van de straf. Naar hun oordeel bemoeilijkt het stilzwijgen van de wetgever in dit verband de taak van de rechter om de straf te bepalen die hij gerechtvaardigd acht voor het hem voorgelegd individueel geval.³⁷

De memorie van toelichting merkt op dat hoewel de vraag van de verantwoording van de adequate straf tot de regels van de strafprocedure behoort, er gepreciseerd moet worden dat de rechter de keuze van de straf en de strafmaat moet motiveren in het licht van de opgesomde doelstellingen.³⁸

³³ *Parl. St. Kamer 2022-2023*, nrs. 3374/1 en 3375/1, 133-134.

³⁴ *Parl. St. Kamer 2022-2023*, nr. 3518/1, 99.

³⁵ *Parl. St. Kamer 2022-2023*, nrs. 3374/1 en 3375/1, 131-132.

³⁶ *Parl. St. Kamer 2023-2024*, nr. 3374/4, 151.

³⁷ Y. VAN DEN BERGE, “De bestrafing in het Belgisch strafrecht en strafuitvoeringsrecht: veel ruimte voor dualiteit”, in *Bestrafing in Nederland en België*, preadvies voor de Nederlands-Vlaamse Vereniging voor Strafrecht 2013, Oosterwijk, Wolf Legal Publishers, 2013, 101-181, i.h.b.112.

³⁸ *Parl. St. Kamer 2022-2023*, nrs. 3374/1 en 3375/1, 133.

Deze cruciale opmerking leidt ieder penalist tot de wet van 27 april 1987 die de rechter verplicht heeft de keuze van de straf en de maat van de straf nauwkeurig, maar op een wijze die beknopt mag zijn, te vermelden. Voor deze wet kon de rechter bij de strafoplegging volstaan met de verwijzing naar de wetsartikels waarop de uitgesproken straf gebaseerd was.³⁹ Daarbij was de taak van de rechter eenvoudig. De rechterlijke straftoemeting bestond vooral in het opleggen van een gevangenisstraf en/of een geldboete, al dan niet met uitstel uitgesproken, benevens de opschorting van de uitspraak van de veroordeling sinds de wet van 29 juni 1964. Als enige maatstaf om de straf te bepalen tussen de strakke strafminima en maxima gold de ernst van de feiten en de mate van de schuld van de dader.⁴⁰

Het is niet oninteressant te wijzen op de toelichting van deze wet. Uitgaande van de mislukking van de gevangenisstraf als strafmaatregel, stelde de wetgever onomwonden dat het nutteloos is het aantal vervangingsstraffen uit te breiden als de bestaande strafmaatregelen niet werkelijk op afdoende wijze worden toegepast⁴¹. De gelijkenis met de benadering van het nieuwe Strafwetboek valt des te meer op dat toentertijd de werkstraf, het elektronisch toezicht en de autonome probatiestraf nog niet bestonden. De rechter kon naast de klassieke straffen enkel beroep doen op de opschorting en het uitstel om de straffen te individualiseren.⁴² Doch tien jaar na de inwerkingtreding van de wet van 27 april 1987 werd vastgesteld dat deze wet nauwelijks enige beperking heeft opgelegd in de beoordelingsvrijheid van de rechter bij de bepaling van de keuze van de straf en de strafmaat, en dat de ruime beoordelingsvrijheid van de strafrechter binnen de grenzen van de wettelijke bestraffingsvoorwaarden principieel onverkort was gebleven.

Vastgesteld werd dat de afwezigheid van een coherent en gedetailleerd uitgewerkt wettelijk stelsel m.b.t. de finaliteit van de straffen de strafrechter te weinig houvast biedt, met als gevolg dat deze, gebruik makend van zijn discretionaire beoordelingsbevoegdheid, de meest uiteenlopende redenen, en desnoods slechts één enkele, ter verantwoording van zijn beslissing kan opgeven.⁴³

3.5

De beoordeling van de motivering van de rechters m.b.t. andere wetsbepalingen geeft geen ander beeld.

De Wet van 10 februari 1994 heeft de artikelen 3 en 8 van de wet van 29 juni 1964 betreffende de opschorting, het uitstel en de probatie gewijzigd. Voortaan moet de beslissing waarbij de opschorting of het uitstel toegestaan of geweigerd wordt met redenen omkleed zijn overeenkomstig artikel 195 Sv.. De rechtspraak beslist echter

³⁹ C. VAN DEN WYNGAERT, S. VAN DROMME en Ph. TRAEST, o.c., 1336.

⁴⁰ L. DUPONT, "Schuld en boete Beschouwingen over buitenwettelijke criteria voor straftoemeting", *Pan.*, 1987, 1-8.

⁴¹ *Parl.St.* Kamer 1982-83, nr. 668/1, 1.

⁴² D. HOLSTERS, "Motivering van de straf: waarborg voor de beklaagde?", in *Liber Amicorum Jean du Jardin*, Deurne, Kluwer, 2001, 31-48.

⁴³ B. MAES, "De motivering van de straffen 10 jaar na de invoering van de wet van 27 april 1987", in *Wie is er bang van het strafrecht?*, Postuniversitaire cyclus Willy Delva, Gent, Mys en Breesch, 1998, 185-204, I.h.b. nr. 425-426.

dat de redenen waarom de rechter geen opschorting of uitstel verleent kunnen blijken uit het opleggen van een effectieve straf en de daarvoor gegeven bijzondere redenen.⁴⁴

Artikel 37ter, tweede lid oud Sw. bepaalde dat de beslissing waarbij de rechter weigert een werkstraf uit te spreken, met redenen moet worden omkleed. Artikel 37octies Sw., derde lid oud Sw. hield een gelijklopende bepaling m.b.t. de autonome probatiestraf in. De rechtspraak neemt meestal aan dat de motivering voor een afwijzende beslissing niet alleen kan bestaan uit het opgeven van specifieke redenen voor die weigering, maar ook door bij het uitspreken van andere straffen de keuze voor die andere straffen te motiveren.⁴⁵ Recent heeft het Hof van Cassatie echter beslist dat een vonnis of een arrest waarbij wordt geweigerd een werkstraf op te leggen op zo een wijze moet worden gemotiveerd dat de beklaagde de redenen voor deze beslissing kan begrijpen.⁴⁶ In dezelfde zin heeft het Hof ook onlangs beslist dat de rechter die weigert een door de beklaagde gevraagde werkstraf of autonome probatiestraf uit te spreken deze beslissing met redenen moet omkleeden en dat indien een andere straf wordt opgelegd, uit de beslissing dient te blijken dat het verzoek om een werkstraf of autonome probatiestraf op te leggen in aanmerking werd genomen.⁴⁷ En al is niet vereist dat de afwijzing van een verzoek om opschorting moet worden verantwoord bij afzonderlijke, op zichzelf staande motivering, wel uit de motivering moet blijken dat de rechter kennis heeft genomen van het verzoek en moet die motivering de beklaagde toelaten te begrijpen waarom zijn verzoek werd afgewezen.⁴⁸

Al zou de opsomming van de strafdoeleinden een kentering teweegbrengen en zouden tevens de laatste ontwikkelingen in de rechtspraak van het Hof van Cassatie in de toekomst bevestigd worden, mag men dan nog niet vergeten dat bij de beoordeling van de motieven die de rechters opgeven het Hof niet kan optreden als een derde feitenrechter. M.b.t. de toepassing van de wet van 27 april 1987 heeft het Hof principieel gesteld dat het slechts gehouden blijft tot een marginale toetsing. Het vermag zich bijgevolg niet te stellen in de plaats van de feitenrechter bij de beoordeling van de gepastheid van straf of van de strafmaat. De controle van het Hof slaat voornamelijk op de afwezigheid, de onnauwkeurigheid, de vaagheid of willekeurigheid van de motivering.⁴⁹

3.6

De voorbereidende werken van het Strafwetboek zijn i.v.m. de reikwijdte van de verplichting de straf en de strafmaat in het licht van de strafdoeleinden te motiveren zijn in feite niet duidelijk.

De memorie van toelichting poneert dat de rechter de keuze van de straf en de strafmaat

⁴⁴ Cass., 2 maart 2011, *Arr.Cass.*, 2011, nr. 175; Cass., 14 mei 2014, *Arr. Cass.*, 2014, nr. 342.

⁴⁵ Cass., 12 februari 2003, *Arr. Cass.*, 2003, nr. 102; *JLMB*, 2003, 1310, noot A. JACOBS; 23 juni 2015, *Arr. Cass.*, 2015, nr. 427, andersluidende concl. L. DECREUS; Cass., 14 januari 2024, *.N.C.*, 2024, 464; in andere zin Cass., 24 september 2008, *Pas.*, 2008, nr. 504, concl. D.VANDERMEERSCH; *T.Strafr.*, 2009, 308, noot E. BAEYENS.

⁴⁶ Cass., 8 november 2023, *R.D.P.*, 2024, 319, concl. D. VANDERMEERSCH; *R.A.B.G.*, 2024, 1178, noot F. VAN VOLSEM.

⁴⁷ Cass., 5 september 2023, *T.G.R.*, 2024, 47.

⁴⁸ Cass., 23 januari 2024, *T. Strafr.*, 2024, 110; zie ook Cass., 5 november 2024, *T.G.R.*, 2014, 271.

⁴⁹ Cass., 24 januari 1995, *Arr.Cass.*, 1995, nr. 36, concl. J. du JARDIN.

in het licht van de doelstellingen van de straf moet motiveren en dat indien conclusies worden neergelegd m.b.t. dit punt, de rechter op de conclusies moet antwoorden.⁵⁰

Later werden tijdens de debatten door een lid van de hervormingscommissie twee verklaringen afgelegd. Enerzijds dat er in bepaalde gevallen een bijzondere motiveringsplicht geldt wanneer een rechter beslist iets niet te doen. Hierbij werd verwezen naar de aangehaalde bepalingen in geval de rechter weigert een werkstraf op te leggen. Benadrukt werd dat die bijzondere motiveringsplicht verder gaat dan de algemene motiveringsplicht. Verder werd gezegd dat in het aangehaald voorbeeld van de straffen van niveau 2 aan de motiveringsplicht van artikel 149 G.W. zou worden voldaan door de opgelegde straf positief te motiveren.⁵¹ Anderzijds werd beklemtoond dat rechters dienen te waken over het naleven van de strafdoelen en dat met het oog op de doelstellingen de verdediging en het openbaar ministerie een argumentatie kunnen ontwikkelen en in het geval ze dat schriftelijk doen, moet de rechter in het kader van zijn motiveringsplicht erop antwoorden. Bovendien werd geopperd dat de rechters die in niveau 2 kiezen voor een gevangenisstraf expliciet moeten motiveren waarom de alternatieven niet volstaan.⁵²

De vraag rijst of artikel 27, lid 5 Sw. al dan niet een negatieve motiveringsverplichting aan de rechter oplegt als gevolg van de aanpak van het nieuwe Strafwetboek om de *ultimum remedium* aard van de vrijheidsstraf te benadrukken en de toepassing van alternatieve straffen aan te moedigen. Mocht dit niet het geval zijn, dan dreigt de uitdrukkelijke wil van de wetgever niet bewaarheid te worden.

Bovendien kan men zich afvragen of het in bepaalde gevallen niet opportuun zou zijn het strafproces te splitsen in een fase over de schuld en een fase over de straf ten einde de partijen aan het woord te laten betreffende de strafdoeleinden. De strafdoelen zijn immers onlosmakelijk verbonden met het reflectieproces van de rechter dat uiteindelijk tot een uitspraak over de straf leidt.⁵³ Zodoende zouden de partijen hun standpunt kunnen ontwikkelen m.b.t. de strafdoeleinden, het proportionaliteitsbeginsel en de neveneffecten van de straf. Het nadeel hiervan is vanzelfsprekend dat de procedure erdoor omslachtiger wordt.⁵⁴ De commissie Holsters, die zoals gemeld aan de basis van de opsomming van de strafdoeleinden in het nieuwe Strafwetboek ligt, voorzag in haar voorstellen in een mogelijke splitsing van de zittingsprocedure, over het bestaan van de feiten en over de schuld van de beklaagde enerzijds, en over de eventuele straf en de burgerlijke vordering anderzijds. Dergelijke facultatieve splitsing kwam ook voor in het voorontwerp van Wetboek van strafprocesrecht dat de Commissie Franchimont uitwerkte en dat als wetsvoorstel werd ingediend in de Senaat op 13 januari 2004 en na amendering door de Senaat werd goedgekeurd op 1 december 2005, maar verder zonder gevolg is gebleven omdat de Kamer in 2006 besliste de bespreking ervan niet verder te zetten.

⁵⁰ Parl. St. Kamer, 2023-2024, nrs 3374/1 en 3375/1, 13; zie J. DE HERDT, J. ROZIE en D. VANDERMEER-SCH, "Het nieuw Strafwetboek (5) – De straftoemeting", *N.C.*, 2025, 1-11.

⁵¹ Parl. St. Kamer, 2023-2024, nr. 3374/4, 90.

⁵² Parl. St. Kamer 2023-2024, nr. 3374/4, 152.

⁵³ Parl. St. Kamer, 2022-2023, nrs. 3374/1 en 3375/1, 127.

⁵⁴ B.F. KEULEN, "Naar een twee faseproces ? Over voor- en nadelen van een strafproces in twee fasen, in relatie tot de posities van slachtoffer en verdachte", Zuphten, Paris, 2013, 380 p.

3.7

De opsomming van de strafdoeleinden is voorzeker toe te juichen. Er bestaat echter geen duidelijkheid omtrent de vraag in welke gevallen welk strafdoel de voorrang moet krijgen op een ander, en welke daartoe het meest geschikt middel is.⁵⁵

In een bijdrage gewijd aan de toepassing van de door Commissie Holsters ontwikkelde criteria op de bestraffing van ondernemingen, werd opgemerkt dat de vraag welk strafdoel bij de concrete keuze van de straf en de strafmaat het best wordt nagestreefd, kan variëren naargelang de aard en ernst van het misdrijf, de eigenheden van de dader, de inzichten van de rechter alsook de maatschappelijke context, en voorts, dat alle opgesomde doelen tegelijk bereiken onmogelijk is en dat de rechter steeds de verschillende mogelijke strafdoelen tegen elkaar zal moeten afwegen.⁵⁶

Zeër recent heeft het Hof van Cassatie beslist dat geen enkele bepaling of algemeen rechtsbeginsel zich ertegen verzet dat de rechter ter verantwoording voor de keuze van de straf en de maat van de uitgesproken straffen mede verwijst naar de veronderstelde verwachtingen van de slachtoffers en hun familie op het vlak van de bestraffing. Volgens het Hof kunnen die verwachtingen gekaderd worden in de doelstellingen van de straftoemeting. Die uitspraak valt des te meer op dat het arrest de vier doelstellingen van de straf aanhaalt van artikel 27, lid 1 Sw. dat nog niet in werking is getreden, zonder er uiteraard naar te verwijzen.⁵⁷ In een ander arrest stelt het Hof dat die doelstellingen niet uitsluiten dat de rechter bij het nemen van de straftoemetingsbeslissing in aanmerking neemt in welke mate een bepaalde straf gedragscorrigerend zal werken en dus herhaling kan vermijden.⁵⁸

Er kan gehoopt worden dat de opsomming van de strafdoeleinden de kritiek betreffende het gebrek aan eenvormigheid op het gebied van de bestraffing zal temperen omdat die kritiek het vertrouwen van de justitiabelen in de rechtspraak aantast en zelfs soms de indruk van willekeur wekt. Men kan moeilijk het uiterst standpunt aannemen dat in beginsel ieder geval uniek is en geen vergelijking met andere gevallen toelaat.⁵⁹ Wanneer de rechter de gronden waarop zijn beslissing betreffende de keuze van de straf en de strafmaat met voldoende duidelijkheid uiteen zet in het licht van de strafdoelstellingen kunnen de justitiabelen de redenen van de toegeeflijkheid of de strengheid van de rechter vernemen en de uitspraak beter begrijpen. Hopelijk wordt aldus komaf gemaakt met standaardmotiveringen.

Men moet er zich nochtans voor hoeden te verwachten dat meer overeenstemming over strafdoelen automatisch ook meer eenheid in beslissing zal meebrengen. Een in Nederland verricht onderzoek heeft uitgewezen dat er geen duidelijk verband bestaat tussen strafdoel en beslissing. Rechters die het eens zijn over het strafdoel kunnen

⁵⁵ L. DUPONT, "Een minicommentaar bij de wet van 27 april 1987 in verband met de motivering van de straffen", in *Actuele problemen van strafrecht*, Postuniversitaire cyclus Willy Delva, 1988, 507-530.

⁵⁶ V. FRANSSEN en S. VAN DYCK, "Holsters op maat voor de bestraffing van ondernemingen? Eerst goed mikken, dan pas schieten", in *De wet voorbij Liber Amicorum Luc Huybrechts*, Antwerpen-Oxford, Intersentia, 2010, 511-535, i.h.b.516.

⁵⁷ Cass., 10 september 2024, *T. Strafr.*, 2025, 87, not P. HOET; T.G.R., 2024, 213; *Juristenkrant*, 2024, nr. 500, not R. VASSEUR; *J.T.*, 2024, 725, not B.D..

⁵⁸ Cass., 12 november 2024, *T. Strafr.*, 2025, 104.

⁵⁹ A. DE NAUW, "De ruime bevoegdheden van de rechter bij de strafvorming", *Pan.*, 1980, 213-223.

sterk verschillen bij hun keuze van de middelen ter realisering van dat doel; omgekeerd blijken degenen, wier opvatting over het strafdoel sterk uiteenloopt, wel tot dezelfde straftoematingsbeslissingen te kunnen komen.⁶⁰

Die vaststelling geldt ook voor België. In de memorie van toelichting wordt gesteld dat de vierde strafdoeleinde betreffende de bescherming van de maatschappij de neutralisering van de overtreder mogelijk maakt door in extreme gevallen toe te laten dat hij afgezonderd wordt van de maatschappij met het doel zijn vermogen tot het plegen van misdrijven in te perken.⁶¹ Tijdens de hoorzittingen in de Kamer van volksvertegenwoordigers die geleid hebben tot de goedkeuring van het nieuwe Strafwetboek, zei de voorzitter van de Franstalige vereniging van gevangenisdirecteuren dat in geval er in de gevangenis herhaling wordt aangemoedigd en het personeel met zwaar geweld te maken krijgt, de gevangenis de maatschappij geen bescherming biedt, of slechts louter in uitzonderlijke gevallen, en dan nog heel tijdelijk en persoonsgebonden.⁶²

C. *De begrenzing van de onopzettelijke misdrijven*

Artikel 7 Sw.

§ 1 (...)

Naast de vereisten bedoeld in het eerste lid kan de wet voor een bepaald misdrijf bijkomende vereisten stellen opdat aan het moreel bestanddeel zou zijn voldaan :

1° (...);

2° zware fout, voor de onopzettelijke misdrijven.

§ 2 (....)

§ 3 *De zware fout bestaat uit een ernstig gebrek aan voorzorg of voorzichtigheid.*

4.1

De beperking van de onopzettelijke misdrijven tot de zware fout is aan te merken als **een omwenteling**. Sinds het einde van de XIX de eeuw houdt het Hof van Cassatie vast aan het principe dat ook de lichtste fout een gebrek aan voorzorg of voorzichtigheid kan opleveren en dat er geen verschil is tussen de burgerrechtelijke en de strafrechtelijke fout. De memorie van toelichting vindt die benadering verkeerd om twee redenen. Aan de ene kant, wordt hierdoor de strafprocedure door sommige benadeelden misbruikt om bewijzen te verzamelen, terwijl voor de bewijsgaring een oplossing zou moeten gezocht worden in het kader van de burgerlijke rechtspleging. Aan de andere kant, treffen de strafbaarstelling van lichte nalatigheden en de daarmee gepaarde strafrechtelijke sanctionering personen die een dergelijke behandeling vaak niet verdienen. Het subsidiair karakter van het strafrecht brengt met zich mee dat het strafrechtelijk optreden beperkt zou moeten blijven tot de gevallen van zware fout, terwijl de lichtste fout enkel onder de burgerrechtelijke aansprakelijkheid zou vallen. Bovendien is voor het slachtoffer de strafrechtelijke weg niet gunstig omdat in strafzaken het bewijs moet worden geleverd

⁶⁰ Vermeld in het Jaarverslag van het Nederlands Openbaar Ministerie van 1976, 8.

⁶¹ *Parl. St. Kamer*, 2022-2023, nrs. 3374/1 en 3375/1, 131.

⁶² *Parl. St. Kamer*, 2023-2024, nr. 3374/4, 219-220.

buiten elke redelijke twijfel, terwijl in burgerlijke zaken de schuld vastgesteld wordt bij louter overwicht van bewijzen of door een afweging van waarschijnlijkheden. Als de strafrechter een persoon vrijspreekt, ontnemt hij de burgerlijke partij de mogelijkheid om de burgerlijke vergoeding van de door haar geleden schade te vorderen.⁶³ Het nieuwe Strafwetboek houdt dus in dat de minste onvoorzichtigheid of onachtzaamheid niet langer zou volstaan voor de strafrechtelijke verantwoordelijkheid, bv. bij onopzettelijke slagen of verwondingen of bij onopzettelijke doding. Voortaan is een onvoorzichtigheid of onachtzaamheid van ernstige mate vereist.⁶⁴

4.2

Het staat vast dat er in de doctrine twee stromingen bestaan betreffende de beperking van de onopzettelijke misdrijven tot de zware fout en de gelijkstelling tussen de strafrechtelijke en de burgerrechtelijke fout.⁶⁵

Al staat men voorzeker open voor het argument van het subsidiariteitsbeginsel dat het strafrecht enkel de zware fout en niet de lichtste fout moet bestraffen⁶⁶, blijven in het actueel debat talrijke vragen open. Waar ligt precies de grens tussen een lichte en een zware fout?

De memorie van toelichting bepaalt in dit verband dat het gebrek aan voorzorg of voorzichtigheid als ernstig wordt beschouwd wanneer de fout dermate buitensporig is dat niet kan worden begrepen dat een redelijk en voorzichtig persoon ze begaat. Bij de beoordeling ervan houdt de rechter onder meer rekening met de leeftijd en de deskundigheid van de dader, het roekeloos karakter van de fout, het aantal fouten en de voorzienbaarheid ervan, het aantal fouten en de voorzienbaarheid van de in de strafbaarstelling vermelde gevolgen. Daarbij zal de herhaalde lichte fout beschouwd kunnen worden als een ernstig gebrek aan voorzorg of voorzichtigheid.⁶⁷

De experts gehoord tijdens de parlementaire bespreking van boek I van het nieuwe Strafwetboek vonden meestal dat het een goede zaak is dat de lichtste fout bij onopzettelijke misdrijven niet meer strafbaar is. Toch leek het hun zinvol te verduidelijken wat een ernstige tekortkoming inhoudt. Ze vroegen zich af of de invulling ervan afhankelijk is van de persoonlijke kenmerken van de dader of geobjectiveerd moet worden door verwijzing naar het criterium van de bonus pater familias. Op die punten achtten ze het ontwerp niet helder en vonden ze de formulering in de memorie van toelichting enigszins dubbelzinnig.⁶⁸

⁶³ *Parl.St.* Kamer 2022-2023, nrs. 3374/1 en 3375/1, 46-49.

⁶⁴ F. DERUYCK en P. WAETERINCKX, "Van oud naar nieuw: Onopzettelijke slagen en verwondingen en onopzettelijke doding in het huidige en toekomstige strafrecht: strafrecht als ultimum remedium", in *Huldeboek Herman Buysens*, Heverlee, L.A. Uitgevers, 2025, 105-136.

⁶⁵ In de zin van de beperking L.DUPONT en R. VERSTRAETEN, *Belgisch strafrecht*, Leuven, Acco, 1990, nr. 449; C. HENNAU en J. VERHAEGEN, *Droit pénal général*, Brussel, Bruylant, 1995, nr. 392; F. KUTY, o.c., II, nr. 1168; C. VAN DEN WYNGAERT, S. VAN DROMME en Ph. TRAEST, o.c., 318-320; in de andere zin H. BEKAERT, *Handboek voor de studie en de praktijk van het strafrecht*, Brussel-Antwerpen, Uitgeverij Ontwikkeling en Universitaire publicaties, 1965, nr. 380; R. LEGROS, *Voorontwerp van Strafwetboek*, Brussel, Belgisch Staatsblad, 1985, 135-137; C.J. VANHOUDT en W. CALEWAERT, o.c., II, nr. 665.

⁶⁶ *Parl.St.* Kamer 2023-2024, nr. 3374/4, 58.

⁶⁷ *Parl.St.* Kamer 2022-2023, nrs. 3374/1 en 3375/1, 49.

⁶⁸ *Parl.St.* Kamer 2023-2024, nr. 3374/4, 211, 254 en 275-276.

Een recent indrukwekkend proefschrift pleit eveneens voor een striktere invulling van het element "onachtzaamheid" en besluit dat het ernstig gebrek aan voorzorg of voorzichtigheid een geschikt alternatief is dankzij de toegevoegde zwaarwichtigheidsdrempel. Evenwel werpt het de vraag op hoe dit nieuw onachtzaamheidsbegrip dan concreet betekenis moet krijgen.⁶⁹

De discussie in het Parlement laaide weer op tijdens de bespreking van de tenlastelegging van doden door een ernstig gebrek aan voorzorg of voorzichtigheid uit boek II van het Strafwetboek. De conclusie was blijkbaar dat zelfs indien de wetgever de interpretatie van het begrip "ernstig gebrek" poogt af te bakenen, er nog altijd lange discussies zullen worden gevoerd omtrent de vraag of in een concreet geval het gebrek ernstig genoeg was. De conclusie was dat de rechters een groot vertrouwen verdienen, hetgeen tegen een al te detaillistische regeling pleit.⁷⁰

4.3. Of het beoordelingscriterium in het zeer breed domein van de onachtzaamheid moet uitgaan van individualiseerbare subjectieve criteria van de dader of van het gedrag van de normale, voorzichtige en vooruitziende persoon die in dezelfde omstandigheden wordt geplaatst, doet vooral discussie oplaaien m.b.t. het verkeer. De beoordeling van het foutbegrip op grond van de persoonlijke kenmerken van de dader houdt bvb. in dat voor een heel jonge autobestuurder de drempel voor strafbare onachtzaamheid hoger ligt dan voor een gemiddelde ervaren bestuurder⁷¹, in tegenspraak met het feit dat uit alle recente wetsbepalingen inzake verkeersveiligheid blijkt dat de wetgever in het algemeen strenger wil optreden om het aantal verkeersslachtoffers drastisch terug te brengen⁷² en in het bijzonder het rijgedrag van jongeren in gunstige zin wil beïnvloeden⁷³.

De impact van deze begrenzing van het gebrek aan voorzichtigheid of voorzorg zal zich niet enkel laten voelen inzake het verkeer. De gebieden die aanleiding hebben geven tot toepassing van de tenlastelegging van onopzettelijke doding of onopzettelijke slagen en verwondingen zijn oneindig. Ze betreffen ook de medische aansprakelijkheid, de arbeidsongevallen, de beoefening van een sport en de organisatie van sportwedstrijden, het gebruik van geweld door de politie, de overheidsaansprakelijkheid, ongevallen in schoolverband, de gebrekkige installatie van verwarmingstoestellen in woningen enz. die de dood of slagen of verwondingen van een persoon veroorzaken.⁷⁴

De impact zal zich ook laten voelen m.b.t. de strafrechtelijke verantwoordelijkheid van de rechtspersonen aangezien de misdrijven van onopzettelijke doding of onopzettelijke

⁶⁹ J. ROELANDT, "De assimilatie van het burgerrechtelijk en het strafrechtelijk foutcriterium in het raam van onachtzaamheidsmisdrijven", U.Gent, 2022.

⁷⁰ *Parl.St.* Kamer 2023-2024, nr. 3518/6, 51.

⁷¹ F. VAN VOLSEM, "Culpa in het Belgisch strafrecht : een poging tot synthese", in *Preadviezen 2012 van de Vereniging voor de vergelijkende studie van het recht van België en Nederland*, Den Haag, Boom Juridische Uitgevers, 89-139, i.h.b.. 138; zie voorts A. DE NAUW, "De identiteit van de civiele en de penale schuld bekeken door een penalist", in *Liber Amicorum Nadine Watté*, Brussel, Bruylant, 2017, 117-131.

⁷² C. DE ROY, "Een volgende stap in de strengere aanpak van verkeersovertreders; kritische analyse van de wet van 9 maart 2014", *R.W.*, 2014-15, 3-19.

⁷³ L. HELSEN, *Verkeerszakboekje*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2023, 97.

⁷⁴ A. DE NAUW en F. DERUYCK, *Inleiding tot het bijzonder strafrecht*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2020, nr. 356.

slagen en verwondingen in het strafrecht van gemeen recht het terrein bij uitstek zijn dat aanleiding geeft tot toepassing van de wet van 4 mei 1999 tot invoering van de strafrechtelijke verantwoordelijkheid van de rechtspersonen.⁷⁵

4.4

Er dient opgemerkt dat volgens boek 6 van het nieuw Burgerlijk Wetboek - het resultaat van het werk van de Commissie voor het aansprakelijkheidsrecht ingesteld door de ministeriële besluiten van 30 september 2017 en 12 juli 2021 mede voorgezeten door prof. H. Bocken - de fout bestaat in de schending van een wettelijke regel die een bepaald gedrag oplegt, of van de algemene zorgvuldigheidnorm die geldt in het maatschappelijk verkeer. Wanneer de gedragsregel niet neergelegd is in een wettekst, wordt verwezen naar de fout die niet zou zijn begaan door een voorzichtige en redelijke persoon in dezelfde omstandigheden geplaagd.

In het burgerlijk recht volstaat de lichtste fout om tot aansprakelijkheid te leiden. Wat de grondslag van aansprakelijkheid betreft, maakt de wettekst geen onderscheid naargelang de zwaarte van de fout. Wel kan wie een fout begaat aan aansprakelijkheid ontkomen door het bewijs te leveren van een grond van uitsluiting van aansprakelijkheid. Doch in tegenstelling met wat het geval is in het strafrecht, moet de persoon volgens het burgerlijk recht zelf het bewijs ervan leveren en volstaat het niet dat hij dergelijke grond met enige geloofwaardigheid aanvoert.⁷⁶

D. De verruiming van het regime van de herhaling

Art. 60 Sw.

Indien de dader wordt vervolgd voor een misdrijf waarop door de wet een strafniveau 1, 2, 3, 4, 5 of 6 is gesteld kan deze straf worden verhoogd naar een straf van het onmiddellijk hogere niveau indien op het ogenblik van het misdrijf nog geen vijf jaar verlopen waren te rekenen vanaf de dag waarop een vorige veroordeling in kracht van gewijsde is getreden. De termijn van vijf jaar wordt evenwel verlengd met de tijd waarin de gevangenisstraf of (...) wordt uitgevoerd, met uitzondering van de periode gedurende dewelke de straf wordt uitgevoerd onder de modaliteit van het elektronisch toezicht en periodes van voorwaardelijke of voorlopige invrijheidstelling.

Indien de dader wordt vervolgd voor een misdrijf waarop door de wet een straf van niveau 7 is gesteld en de dader reeds werd veroordeeld tot een straf van niveau 7 of 8, wordt de minimumstraf gebracht op een gevangenisstraf van 22 jaar of (...).

⁷⁵ A. DE NAUW, "Hoe algemeen is het bijzonder strafrecht? Over de invloed van leerstukken van het algemeen strafrecht op de misdrijven van gemeen recht", *N.C.*, 2014, 253-277.

⁷⁶ *ParL.St.* Kamer, 2022-2023, nr. 3213,1, 40-42; zie verder H. BOCKEN en G. JOCQUE, "Het ontwerp Boek 6 B.W. "Buitencontractuele aansprakelijkheid", in *Feestschrift Koen Geens*, Roularta Media Group, 2023, 501- 506; O. MICHIELS, "Les implications procédurales de la réforme du livre 6 du Code civil: vers une nouvelle articulation entre le droit civil et le droit pénal", *J.T.*, 2025, 177-180.

5.1

Evenals het Strafwetboek van 1867 gaat het nieuwe Strafwetboek uit van een systeem van algemene herhaling. De eerdere veroordeling, die aanleiding geeft tot de vaststelling van de staat van herhaling, kan dus betrekking hebben op een totaal andere type feiten: elk crimineel gedrag wordt geïnviseerd.

De herhaling heeft een tijdelijk karakter. Er is slechts sprake van wettelijke herhaling indien de nieuwe feiten werden gepleegd binnen een termijn van vijf jaar na het in kracht van gewijsde treden van de eerdere veroordeling. Deze termijn wordt verlengd met de tijd waarin de gevangenisstraf wordt uitgevoerd. Daarop bestaan wel enkele uitzonderingen: de termijn van vijf jaar moet niet worden verlengd met de periode waarin de straf wordt uitgevoerd onder de modaliteit van het elektronisch toezicht en ook niet met de periode van voorwaardelijke of voorlopige invrijheidstelling.

Voor wat betreft misdrijven waarop een straf van niveau 7 is gesteld, wordt voorzien in een permanente staat van wettelijke herhaling, al wordt vereist dat de eerdere veroordeling ook betrekking had op een feit waarop de wet een straf van niveau 7 of 8 stelt.

Met uitzondering van dit laatste geval, heeft de herhaling een facultatieve verhoging van de straf als gevolg. Als er sprake is van recidive, kan de rechter de strafmaat verhogen indien hij daar individuele redenen voor ziet. Het regime van de herhaling schept geen automatische strafverhoging.⁷⁷

5.2

Deze bepaling is **in meerdere opzichten opmerkelijk**.

In de eerste plaats omdat ze duidelijk breekt met het voorontwerp van 2016 dat afstapte van de in het Strafwetboek van 1867 verankerd uitgangspunt dat recidivisten zwaarder moeten worden gestraft. Het voorontwerp baseerde zich op wetenschappelijk onderzoek dat aangetoond heeft dat de recidiveregeling niet vanuit een loutere vergeldingsgedachte mag worden geschreven en dat het verdedigbaar is dat het eerder plegen van een misdrijf geen invloed zou mogen hebben bij een nieuwe veroordeling. Het heette in 2016 dat zwaarder straffen geen remedie is om crimineel herval te voorkomen en dat de bestraffing van het nieuwe misdrijf proportioneel moet blijven. Het regime van de wettelijke herhaling van 1867 werd inadequaet genoemd, al werd ook vastgesteld dat niet elke regeling van de herhaling moet worden afgeschaft. Het voorontwerp wilde dan ook het vroegere regime verfijnen door het systeem van de algemene herhaling waar er geen verband bestaat tussen de eerdere veroordeling en het nieuw gepleegd misdrijf te verlaten. Het leek gerechtvaardigd de recidiveregeling te beperken tot gevallen van bijzondere herhaling waar soortgelijk misdadig gedrag blijft terugkomen. Het nieuw misdrijf moest van dezelfde aard zijn als het misdrijf waarvoor de dader een vroegere definitieve veroordeling heeft opgelopen, en dat, enkel in de gevallen bij wet bepaald.

⁷⁷ *Parl.St.* Kamer, 2023-2024, nrs. 3374/1 en 3375/1, 242-244.

Het verlaten van de benadering van het voorontwerp is des te meer opmerkelijk daar de leden van de Commissie voor de hervorming van het strafrecht, zoals gemeld, hun ontslag hadden aangeboden nadat de Ministerraad in juli 2018 belangrijke wijzigingen had aangebracht aan hun voorontwerp. Ze hadden kritiek op het feit dat de bijzondere herhaling in het herwerkt voorontwerp ingevoerd werd per titel, wat in feite neerkomt op een regime van herhaling met algemene draagwijdte. De recidive kreeg volgens hen ten onrechte weer een centrale plaats in het repressieve arsenaal.⁷⁸

Tijdens de parlementaire bespreking, hebben de leden van de Commissie, nadat ze terug werden aangesteld door de Regering in december 2020, hun voorkeur herhaald voor een systeem van bijzondere herhaling, waarbij wordt uitgegaan van een verband tussen het eerder gepleegde en het nieuwe feit.⁷⁹ Parlementsleden hebben in dezelfde zin erop gewezen dat het weinig evident is te spreken van herhaling m.b.t. misdrijven met een verschillend misdadig opzet.⁸⁰ In dezelfde zin hebben de in de Kamer gehoorde magistraten zich eveneens afgevraagd welk nut het heeft te spreken van wettelijke herhaling voor iemand die wegens aantasting van andermans fysieke integriteit veroordeeld werd en vijf jaar later wordt veroordeeld voor feiten van oplichting.⁸¹

Blijkbaar hebben al deze argumenten de Regering niet kunnen overtuigen. Inderdaad staat in het federaal regeerakkoord dat recidivisten harder worden aangepakt en begeleid worden naar een andere levenswandel.⁸²

5.3

De nieuwe bepaling is ook in een tweede opzicht opmerkelijk omdat ze niet langer voor de herhaling voorziet in een minimumdrempel t.a.v. de vroegere veroordeling. Om de staat van wettelijke herhaling vast te stellen, was er in het Strafwetboek van 1867 een eerdere veroordeling tot een gevangenisstraf van ten minste één jaar nodig.

Het is niet oninteressant terug te grijpen naar de beweegredenen van de XIX de eeuwse wetgever die deze drempel heeft vastgelegd. De parlementsleden hebben destijds zich verzet tegen de plannen van de minister van Justitie die geen voorstander was van de strafdrempel van een gevangenisstraf van ten minste één jaar. In de Kamer werd toen gewag gemaakt van een overdreven strengheid omdat aldus elke veroordeling tot een korte gevangenisstraf, of zelfs tot een geldboete, de basis van een staat van wettelijke herhaling zou kunnen worden. Tevens werd erop gewezen dat de rechter altijd kan veroordelen tot het maximum van de op het nieuw misdrijf gestelde straf onafgezien van het feit dat de vroegere veroordeling minder dan één jaar gevangenisstraf bedraagt en hij van mening is streng te moeten zijn omdat de beklaagde opnieuw een misdrijf pleegt ondanks zijn vroegere veroordeling.⁸³

⁷⁸ Ontslag van de twee leden van de Commissie tot hervorming van het Strafwetboek, *N.C.*, 2018, 522-524.

⁷⁹ *Parl. St. Kamer*, 2023-2024, nr. 3374/4, 149.

⁸⁰ *Parl. St. Kamer*, 2023-2024, nr. 3374/4, 36.

⁸¹ *Parl. St. Kamer*, 2023-2024, nr. 3374/4, 191.

⁸² *Parl. St. Kamer*, 2022-2023, nrs. 3374/1 en 3375/1, 242; zie het regeerakkoord van 30 september 2020, p. 71.

⁸³ F. KUTY, o.c., IV, nr. 2910.

Bij gebrek aan elke vorm van drempel kan ook de lichtste veroordeling door de politierechtbank teweegbrengen dat iemand zich in staat van wettelijke herhaling bevindt, wat voor de meeste veroordeelden het geval zal zijn. Dit zal dan gevolgen hebben zowel op het vlak van de straftoemeting als op het vlak van de strafuitvoering.⁸⁴ Als de herhaling in het in vooruitzicht gesteld Strafwetboek als criterium wordt weerhouden om de drempel voor de voorwaardelijke invrijheidstelling te bepalen, zal de verruiming van het toepassingsgebied van de herhaling zich ook op dit vlak laten voelen.

Het wordt ook mogelijk dat personen die herhaaldelijk misdrijven van niveau 1 plegen, waarvoor geen gevangenisstraf wordt bepaald, bij herhaling toch een gevangenisstraf opgelegd krijgen wanneer dit volgens de rechtbank gepast is.⁸⁵

De schrapping van de vereiste van de vroegere veroordeling tot een gevangenisstraf van ten minste één jaar betekent tevens dat voortaan personen die veroordeeld werden tot een straf onder elektronisch toezicht, tot een werkstraf, tot een probatiestraf, of zelfs een veroordeling bij schuldigverklaring opliepen, zich in staat van wettelijke herhaling kunnen bevinden wanneer ze een nieuw misdrijf plegen. Onder het regime van het Strafwetboek van 1867, bevonden deze personen zich bij het plegen van een nieuw misdrijf binnen een termijn van vijf jaar niet in herhaling aangezien de vroegere uitspraak geen veroordeling tot een gevangenisstraf van ten minste een jaar was. Het minste antecedent kan voortaan aanleiding geven tot het regime van de herhaling.

5.4.

Het is nuttig op te merken dat het systeem van het wetboek van 1867 met het vereiste van een vroegere veroordeling tot een gevangenisstraf van ten minste één jaar gunstiger is dan het nieuwe systeem zonder enige vereiste m.b.t. de vorige veroordeling, zodat het nog "lange" jaren zal worden toegepast voor feiten gepleegd voorafgaand aan de inwerkingtreding van het nieuwe Strafwetboek.

E. *De nieuwe rechtsfiguur van het noodweerexces*

De introductie van **de nieuwe rechtsfiguur** van het noodweerexces kan niet worden besproken los van de bepaling van de wettige verdediging. Daarom worden beide te samen onderzocht.

Artikel 14, lid 2 Sw.

Er is evenwel wettige verdediging en dus geen misdrijf wanneer iemand die niet in de mogelijkheid verkeert om een onrechtmatige, ernstige en ogenblikkelijke aanval tegen zijn persoon of tegen de persoon van een derde te ontwijken, anders dan door het als misdrijf omschreven feit te plegen, zich met de wil om deze aanval af te weren op een evenredige manier verweert.

⁸⁴ Parl. St. Kamer, 2022-2023, nr. 3374/4, 149.

⁸⁵ Parl. St. Kamer, 2023-2024, nr. 3374/4, 261.

Artikel 34, lid 1 Sw.

Er is noodweerexces wanneer iemand op een onevenredige of niet noodzakelijke wijze reageert op een onrechtmatige, ernstige en ogenblikkelijke aanval tegen zijn persoon of tegen een derde en deze reactie in direct causaal verband stond met de hevige gemoedsbeweging die door de aanval werd veroorzaakt

6.1

Ondanks politieke druk om het concept van de wettige verdediging uit te breiden naar de bescherming van de goederen, wijkt artikel 14, lid 1 Sw. niet af van de optie van het Strafwetboek van 1867 dat de wettige verdediging enkel mogelijk is om het geweld tegen personen af te weren, met de nuancering dat het geweld tegen personen gepaard kan gaan met een aanval op een goed. De memorie van toelichting legt niet enkel de nadruk op het feit dat een eventuele uitbreiding van de grond van rechtvaardiging naar een verweer tegen aanvallen die louter gericht zijn tegen goederen een politieke keuze is, maar voegt eraan toe dat deze steeds begrensd wordt door artikel 2, §2 EVRM dat het doden van de aanvaller alleen toestaat ter verdediging van personen.⁸⁶

Nochtans houdt artikel 14, lid Sw. twee innovaties in.

De vermoedens van wettige verdediging m.b.t. twee situaties waarin de wetgever aannam dat er een gevaar bestaat voor de fysieke integriteit van personen, namelijk (1) bij afweren van een inbraak bij nacht in een bewoond pand en (2) bij verdediging tegen diefstal of plundering met geweld, werden geschrappt. Ze hebben immers geen nut meer ten gevolge van evoluties in de rechtspraak. Vroeger werd aangenomen dat het aan de verdediging toekwam om het bewijs van de aanwezigheid van een rechtvaardigingsgrond te leveren. Sedert jaar en dag stelt de rechtspraak dat wanneer de beklaagde een rechtvaardigingsgrond aanvoert en zijn bewering enige geloofwaardigheid bevat, het openbaar ministerie, de vervolgende partij of de burgerlijke partij de onjuistheid ervan moet bewijzen. Daarenboven neemt de rechtspraak m.b.t. de tweede situatie thans aan dat het om een weerlegbaar vermoeden gaat⁸⁷, terwijl klassiek gesteld werd dat het om een vermoeden *iuris et de iure* ging.⁸⁸

Een andere nieuwigheid is het standpunt dat wettige verdediging vereist dat de verdedigingshandelingen gesteld zijn vanuit een verdedigingsgrond. Via de vereiste van de verdedigingswil sluit men uit dat iemand die zich niet bewust is van het feit dat hij in een noodweersituatie zit en geweld gebruikt zich op de rechtvaardigingsgrond kan beroepen. Daarnaast wordt ook vermeden dat op wettige verdediging beroep wordt gedaan wanneer twee personen een dispuut hebben en samen besluiten dit uit te vechten. Deze voorwaarde biedt ook een oplossing voor bepaalde situaties waarin een voorafgaande fout van de persoon die zich op de wettige verdediging beroept er voor heeft gezorgd dat hij in deze situatie is terecht gekomen.⁸⁹

⁸⁶ *Parl. St.* Kamer 2022-2023, nrs. 3374/1 en 3375/1, 77.

⁸⁷ Cass. 13 februari 2018, *Arr. Cass.* 2018, nr. 100; *JLMB* 2018, 536, noot F. KUTY; *N.C.* 2018, 474, noot J. DE HERDT.

⁸⁸ Cass. 3 maart 1941, *Arr. Cass.* 1941, 43 ; Pas. 1941, 61, concl. R. HAYOIT de TERMICOURT.

⁸⁹ *Parl. St.* Kamer, 2022-2023, nrs. 3374/1 en 3375/1, 77-79.

6.2

De rechtsfiguur van het noodweerexces bestond in België niet. Hiermee worden situaties bedoeld die normaliter aanleiding zouden kunnen geven tot toepassing van de grond van rechtvaardiging van de wettige verdediging, maar waarbij de gestelde verdedigingshandelingen ten gevolge van de hevige emoties die de aanval heeft veroorzaakt ingrijpender zijn dan wat noodzakelijk was voor de verdediging. Gekozen werd van noodweerexces een strafverminderende verschoningsgrond te maken en geen grond van schuldonthefing zoals in Nederland. De reden hiervoor ligt in het feit dat wanneer de voor noodweerexces vereiste hevige gemoedsbeweging dermate hevig is dat daardoor de strafrechtelijke verantwoordelijkheid volledig teniet wordt gedaan, er reeds een grond van schuldonthefing aanwezig is, namelijk de onweerstaanbare dwang.

De toepassingsvoorwaarden van deze nieuwe rechtsfiguur zijn dat iemand reageert op een onrechtmatige, ernstige en ogenblikkelijke aanval tegen zijn persoon of tegen een derde, dat de beklaagde handelde uit een hevige gemoedsbeweging die ontstaan is door de aanval, en verder dat de aanval de oorzaak was van de hevige gemoedsbeweging en bovendien moet deze gemoedsbeweging de oorzaak van de overschrijding van de grenzen van het noodzakelijk verweer zijn.⁹⁰

Tot nog toe bestond er geen wettelijke regeling voor dergelijke gevallen en werden de verschoningsgrond van de uitlokking, de schulduitsluitingsgrond van de overmacht of eenvoudigweg verzachtende omstandigheden toegepast.⁹¹ Het staat buiten kijf dat het in de praktijk niet altijd eenvoudig zal zijn om af te lijnen wanneer er sprake is van noodweerexces en om vast te stellen of alle wettelijke voorwaarden wel vervuld zijn.⁹²

⁹⁰ *Parl. St. Kamer 2022-2023*, nrs. 3374/1 en 3375/1, 147-150.

⁹¹ L. DUPONT, *Beginnelsen van strafrecht*, Leuven, Acco, 2004, I, nr. 310; F. KUTY, o.c., II, nr. 1407; C. VAN DEN WYNGAERT, S. VAN DROMME en Ph. TRAEST, o.c., 251.

⁹² *Parl. St. Kamer 2023-2024*, nr. 3374/4, 27.

III. Een paar knelpunten verbonden aan de invoering van het nieuwe wetboek

De goedkeuring van het nieuwe wetboek is ongetwijfeld toe te juichen. Ze gaat echter gepaard met enkele knelpunten. Vijf topics kunnen in dit opzicht worden aangehaald:

- de twijfels betreffende de haalbaarheid van de data van de inwerkingtreding van het nieuwe wetboek,
- de aangekondigde werkzaamheden betreffende een Strafwetboek,
- de aanpassingen van de bijzondere strafwetten,
- het overleg met de gemeenschappen en de gewesten,
- het uitblijven van de totstandkoming van een nieuw Wetboek van strafvordering.

A. *De twijfels betreffende de haalbaarheid van de data van inwerkingtreding van het nieuwe wetboek*

Art. 38 van de wet van 29 februari 2024 tot invoering van Boek I van het Strafwetboek

Deze wet treedt in werking twee jaar na de dag van publicatie van deze wet in het Belgisch Staatsblad met uitzondering van de artikelen 42 en 46 van het Strafwetboek die in werking treden op 1 januari 2035.

De Koning kan voor de artikelen 42 en 46 van het Strafwetboek een datum van inwerkingtreding bepalen voorafgaand aan de datum vermeld in het eerste lid.

7.1

Tijdens de parlementaire besprekingen werd gemeld dat de actoren op het terrein van oordeel zijn dat het nieuwe Strafwetboek niet binnen een termijn van twee jaar in werking kan treden. De magistratuur heeft gepleit voor een termijn van vijf jaar. De voorgestelde termijn zou zelfs volgens het advies van het college van procureurs-generaal tot een totale destabilisering van de werking van de parketten leiden. Er zullen eveneens gevolgen zijn voor het informaticasysteem van de gerechten. In dit verband werd gemeld dat 15.000 nieuwe omschrijvingen van misdrijven zullen moeten worden verwerkt in het informaticasysteem en dat bij berechting van feiten gepleegd voor de inwerkingtreding van het Strafwetboek telkens deze nieuwe omschrijvingen zullen moeten worden vergeleken met de strafbaarstellingen uit het oud Strafwetboek.

De minister van Justitie meende dat de termijn van inwerkingtreding van twee jaar stellig voldoende is aangezien het al geruime tijd bekend is dat er een nieuw Strafwetboek op komst is en de hervorming van het seksueel strafrecht succesvol doorgevoerd werd na een termijn van drie maanden. Hij merkte ten andere op dat de termijn ook niet te lang mag zijn om duidelijk te maken dat er urgentie is en dat een langere termijn zou kunnen raken aan de rechtszekerheid.

Hierop werd geantwoord dat de termijn voor de inwerkingtreding van het nieuwe Strafwetboek bezwaarlijk kan worden vergeleken met de hervorming van het seksueel straf-

recht en dat ook moet worden vermeden dat de vooropgestelde termijn van twee jaar stelselmatig zou worden verlengd.⁹³

De vertegenwoordigster van de Franstalige vakvereniging van magistraten vond ook dat er bijzonder weinig tijd rest tot de datum van inwerkingtreding van het nieuwe wetboek en dat de beoogde hervorming een niet te onderschatten weerslag zal hebben op de activiteiten van hoven, rechtbanken en parketten. Hun werking zal gedurende enige tijd verstoord zijn. De inwerkingtreding van het nieuwe wetboek zou een aanzienlijke invloed kunnen hebben op de behandelingstermijnen van de dossiers.⁹⁴

7.2

De inwerkingtreding van de artikelen 42 en 46 Sw. wordt uitgesteld tot 1 januari 2035.

Artikel 42 Sw. betreft de behandeling onder vrijheidsberoving voor daderprofielen van niet volledig toerekeningsvatbare personen die niet vallen binnen de reikwijdte van de interneringswet. Artikel 46 Sw. inzake de verlengde opvolging heeft betrekking op personen die kampen met een problematiek die heeft bijgedragen tot hun veroordeling en voor wie de oplegging van een bijkomende straf na een expertise betreffende de mogelijkheden inzake begeleiding, behandeling of opvolging gerechtvaardigd blijkt om het plegen van nieuwe feiten te vermijden.

De memorie van toelichting rechtvaardigt de bijzondere termijn voor de inwerkingtreding van deze bepalingen door erop te wijzen dat ze de uitbouw vereisen van een aanbod aan instellingen waar zorg kan worden aangeboden. Daarom zullen deze bepalingen gefaseerd in werking treden naargelang van de realisatie van de uitbouw van dit aanbod.⁹⁵

In het Parlement werd de vraag gesteld of een overgangstermijn van twaalf jaar na de bespreking van het wetsontwerp niet te lang is. Tegelijkertijd werd toegegeven dat de nodige infrastructuur voor deze nieuwigheden nog niet voorhanden is en werd gehoopt dat de samenwerking met de medische sector wordt opgebouwd omdat justitie niet over de nodige middelen beschikt om deze behandelingen uit te voeren. In dit verband werd terug gewag gemaakt van de nood aan forensische psychiatrische centra voor de desbetreffende personen en gewezen op het feit dat het penitentiair onderzoeks- en klinisch observatiecentrum ingesteld door het koninklijk besluit van 19 april 1999 nooit het licht heeft gezien.⁹⁶

In de hoorzittingen in de Kamer werd een groot aantal problemen aangehaald omtrent de concrete toepassing van de artikelen 42 en 46 Sw. , zoals een tekort aan opvangplaatsen in de private inrichtingen, de moeilijke samenwerking tussen volksgezondheid en justitie, de gebrekkige beschikbaarheid van experts. Er werd gewaarschuwd voor een wetgeving die in de praktijk niet of nauwelijks kan worden toegepast. Er werd zelfs voorspeld dat over een paar jaar een nieuw wetsvoorstel de beoogde regeling ongedaan zou maken.⁹⁷

⁹³ *Parl. St. Kamer* 2023-2024, nr. 3374/4, 28, 57 en 62.

⁹⁴ *Parl. St. Kamer* 2023-2024, nr. 3374/4, 192.

⁹⁵ *Parl. St. Kamer* 2022-2023, nr. 3374/1 en, 3375/1, 298.

⁹⁶ *Parl. St. Kamer* 2023-2024, nr. 3374/4, 96-98 en 146.

⁹⁷ *Parl. St. Kamer* 2023-2024, nr. 3374/4, 194, 198 en 221.

7.3

Het Regeerakkoord van 12 februari 2025 poneert dat de nieuwe regering een degelijke en een efficiënte planning opstelt zodat de implementatie van het nieuwe Strafwetboek effectief kan plaatsvinden op de datum van inwerkingtreding, op 8 april 2026 dus, en dat wat de behandeling onder vrijheidsberoving en de verlengde opvolging betreft, ze de inwerkingtreding die momenteel uiterlijk in 2035 is vastgelegd, versnelt.

Hetzelfde regeerakkoord preciseert niet uit te sluiten dat er zich mogelijks wetswijzigingen zullen opdringen in het licht van de noden alsook van de in het regeerakkoord vermelde zaken. Eventuele wijzigingen mogen evenwel niet leiden tot een vertraging van de inwerkingtreding van het nieuwe Strafwetboek.⁹⁸

In dezelfde zin heet het in de beleidsverklaring van de minister van Justitie van 13 maart 2025 dat het nodige wordt gedaan om ervoor te zorgen dat het nieuwe Strafwetboek zoals gepland in april 2026 daadwerkelijk van toepassing wordt en dat op de inwerkingtreding van de nieuwe straffen en maatregelen waarin het nieuwe wetboek voorziet, geanticipeerd wordt door in te zetten op de nodige penitentiaire capaciteit. Hoe dit laatste doel zal worden gerealiseerd wordt niet gepreciseerd. Of de reeds vermelde noodwet van 18 juli 2025 tegen de overbevolking in de gevangenissen hiervoor een geschikt middel is, is twijfelachtig. Tegelijkertijd wordt in de beleidsverklaring de verhoging van straffen voor bepaalde misdrijven en nieuwe strafbaarstellingen in het vooruitzicht gesteld.⁹⁹

B. De aangekondigde werkzaamheden betreffende een Strafvueroeringswet boek

8.1

De uitvoering van de straffen, die lange tijd een administratieve aangelegenheid beheerst door ministeriële circulaire was gebleven, is thans geregeld door de wet van 17 mei 2006 betreffende de externe rechtspositie van de veroordeelden tot een vrijheidsstraf en de aan het slachtoffer toegekende rechten binnen het raam van de strafvueroeringsmodaliteiten en een tweede wet van 17 mei 2006 houdende oprichting van strafvueroeringsrechtbanken.

De memorie van toelichting van het nieuwe Strafwetboek kondigt aan dat de bepalingen i.v.m. de uitvoering van straffen, zoals het elektronisch toezicht, de werkstraf en de autonome probatiestraf, te samen met bepalingen m.b.t. een aantal nieuw ingevoerde straffen tegelijk zullen worden opgenomen in een wet betreffende de strafvueroering.¹⁰⁰

De betrachting een volwaardig wetboek betreffende de strafvueroering tot stand te brengen werd tijdens de parlementaire bespreking positief onthaald, al werd terloops opgemerkt dat de impact van de inwerkingtreding van het nieuwe Strafwetboek slechts kan worden beoordeeld in combinatie met de aangekondigde codificatie van de strafvueroering die pas in een tweede fase aan bod komt. De wet van 17 mei 2006 heeft sinds haar afkondiging intussen veel aan coherentie verloren.

⁹⁸ Regeerakkoord van 12 februari 2025, pp. 149-150 en pp. 155-158.

⁹⁹ A. VERLINDEN, Voor een rechtvaardige Justitie die verbindt, pp. 27-28.

¹⁰⁰ *Parl.St.* Kamer 2022-2023, nrs. 3374/1 en 3375/1, 297.

Ook de overheveling van bevoegdheden van de probatiecommissies naar de strafuitvoeringsrechtbanken werd gunstig beoordeeld. Tot nog toe zorgt de gelijktijdigheid in de uitvoering van meerdere straffen voor dezelfde veroordeelde voor een onoverzichtelijk geheel van maatregelen opgelegd door verschillende instanties. Er zijn dus goede argumenten om een wettelijk kader te creëren waarbinnen de strafuitvoeringsrechtbank alle in uitvoering zijnde straffen samen kan behandelen. De strafuitvoering kan ook dankzij een centralisatie van de beslissingsmacht een meer professionele invulling krijgen. Hieraan werd toegevoegd dat een uitbreiding van de bevoegdheden van deze rechtbanken enkel effectief en concreet kan zijn indien daar ook bijkomende werkingsmiddelen tegenover staan.¹⁰¹

Bij ministerieel besluit van 13 maart 2024 werd een Commissie Strafwetboek bestaande uit veertien leden opgericht. Deze commissie is belast (i) met het uitwerken van een oriëntatienota die het Strafwetboek voorbereidt, rekening houdende met de voorbereidende werkzaamheden verricht onder de vorige legislatuur en met de werkzaamheden betreffende de hervorming van het Strafwetboek, en (ii) het uitwerken van een ontwerp van Strafwetboek voor het verstrijken van twee jaar na de publicatie van het nieuwe Strafwetboek in het Belgisch Staatsblad.

Het Regeerakkoord van 12 februari 2025 herhaalt dat de werkzaamheden rond het opstellen van het nieuwe Strafwetboek verder worden gezet zodat die gelijktijdig met het nieuwe Strafwetboek in werking kan treden.¹⁰²

De beleidsverklaring van de minister van Justitie van 13 maart 2025 vermeldt in dit verband dat er gewerkt wordt in twee fasen: eerst de voorbereiding van teksten zodat het nieuwe Strafwetboek in april 2026 in werking kan treden en vervolgens een ambitieuze volledige hervorming op het vlak van de strafuitvoering. Er wordt gepreciseerd dat in dit kader een versnelling hoger geschakeld wordt in de hervorming van de professionalisering van de probatiecommissie.¹⁰³

8.2

Bij dit alles moet tevens opgemerkt worden dat sinds de zesde staatshervorming de gemeenschappen gedeeltelijk bevoegd zijn voor de uitvoering van de straffen die de gerechten opleggen. Het gaat o.m. om de begeleiding en de controle van veroordeelden bij alternatieve straffen, bij elektronisch toezicht en bij voorwaardelijke invrijheidstelling. Dit houdt in dat overleg zal moeten gebeuren met de gemeenschappen bij de totstandkoming van een wetboek betreffende de strafuitvoering.¹⁰⁴ Daartoe hebben in de vermelde nieuwe Commissie Strafwetboek vertegenwoordigers van de drie gemeenschappen zitting.

¹⁰¹ *Parl.St.* Kamer 2023-2024, nr. 3374/4, 179-180 en 214.

¹⁰² Regeerakkoord van 12 februari 2025, p. 152.

¹⁰³ A. VERLINDEN, Voor een rechtvaardige Justitie die verbindt, p. 32.

¹⁰⁴ *Parl.St.* Kamer 2023-2024, nr. 3374/4, 19 en 102.

C. De aanpassingen in de bijzondere strafwetten

9.1

Buiten het Strafwetboek bestaan er in het strafrecht talrijke bijzondere wetten. Het kan gaan om wetten die hoofdzakelijk het strafrecht aanbelangen, zoals de Drugswet of de Wegverkeerswet. Het kan ook gaan om wetten die in de eerste plaats tot andere rechtstakken behoren, maar die enkele strafbepalingen inhouden. Het betreft soms ook wetgevingen met een beperkte territoriale geldingssfeer zoals gemeentelijke reglementen. Deze wetten zijn bijzonder divers en kunnen soms regels bevatten die afwijken van het strafrecht van gemeen recht uit het Strafwetboek.

Zoals gemeld stapt het nieuwe Strafwetboek af van het traditioneel systeem van de driedelige indeling van de misdrijven in misdaden, wanbedrijven en overtredingen en kent het voortaan alleen misdrijven waarvan de straffen ingedeeld zijn in acht strafniveaus. De bestaande bijzondere strafwetten zijn daarentegen opgebouwd op de klassieke *summa divisio*.

Om de toepassing van het nieuwe Strafwetboek op deze bijzondere strafwetten mogelijk te maken, voorziet artikel 78 Sw. in een systeem van omzetting en bepaling van de strafmaat in de bijzondere wetten. Aldus worden de in die wetten omschreven straffen omgezet in een straf van een bepaald niveau. De memorie van toelichting preciseert dat dit mechanisme van toepassing zal zijn in zoverre de wetgever niet zelf de straffen heeft aangepast aan de nieuwe regels. Het gaat m.a.w. om een opvangmechanisme. De wetgever is natuurlijk bevoegd de bestaande straffen in de bijzondere wetten te heromschrijven aan de hand van de nieuwe strafniveaus. In dit verband werd in het Parlement verwezen naar de periode van twee jaar voor de inwerkingtreding van het Strafwetboek om de bijzondere wetten aan te passen.

Een systeem van omzetting is aan de ene kant noodzakelijk want zonder dergelijke algemene regeling worden de in de bijzondere strafwetten omschreven misdrijven onbruikbaar aangezien de toepassing van een ganse reeks regels uit boek I van het Strafwetboek (zoals bijvoorbeeld de herhaling, de samenloop, de toepassing van bijkomende straffen) uitgaat van de nieuwe strafniveaus. Bijgevolg zouden deze regels buiten spel worden gezet, daar ze geënt zijn op de nieuwe strafniveaus. Doch aan de andere kant kan niet worden ontkend dat het conversiemechanisme van artikel 78 Sw. buitenmatig complex is en hoogstwaarschijnlijk aanleiding zal geven tot eindeloze discussies.¹⁰⁵

9.2

Een bijzonder probleem betreft de buiten het Strafwetboek omschreven overtredingen aangezien het nieuwe Strafwetboek niet meer in dergelijke categorie van misdrijven voorziet.

Artikel 78, § 1, laatste lid Sw. bepaalt dat deze overtredingen als opgeheven moeten worden beschouwd. De memorie van toelichting voegt eraan toe dat de opwaardering van deze strafbare feiten tot een straf van niveau 1 ook tot de mogelijkheden behoort en dat de wetgever deze oefening voor elke individuele overtreding zal moeten maken tijdens de periode van twee jaar voor de inwerkingtreding van het nieuwe wetboek. De

¹⁰⁵ *Parl.St.* Kamer 2022-2023, nr. 3374/1 en 3375/1, 278-285.

memorie van toelichting geeft voorts een overzicht van de bestaande overtredingen in de bijzondere strafwetten zowel op federaal niveau als op het niveau van de deelstaten, waarover de wetgever zich zal moeten buigen indien hij de strafbaarheid van de erin strafbaar gestelde gedraging of onthouding wil behouden.¹⁰⁶

In dit opzicht werd gewag gemaakt van de belangrijke gevolgen van de afschaffing van de categorie van overtredingen op gemeentelijk vlak. Gemeenten mogen enkel overtredingen invoeren in de huidige stand van het recht. Onder het nieuw systeem zouden gemeenten dan enkel nog via GAS-boetes kunnen werken.¹⁰⁷

D. Het overleg met de gemeenschappen en de gewesten

10.1

Ten gevolge van de opeenvolgende staatshervormingen mogen de gemeenschappen en de gewesten binnen de grenzen van hun bevoegdheden de niet-naleving van hun decreten strafbaar stellen en straffen in dit verband bepalen. Het Brussels hoofdstedelijk gewest heeft voor de uitoefening van zijn bevoegdheden dezelfde strafwetgevende bevoegdheid als het Vlaamse of Waalse gewest en oefent deze bevoegdheid uit door middel van ordonnanties. Gemeenschappen en gewesten kunnen echter slechts een nieuwe straf in hun decreten en ordonnanties opnemen na eensluidend advies van de federale ministerraad.¹⁰⁸

Aldus rijst het probleem van de straffen voor de misdrijven gerelateerd aan de bevoegdheden van de gemeenschappen en de gewesten. In dit verband kan concreet het voorbeeld van de straffen bepaald in de milieudecreten worden aangehaald.

De memorie van toelichting van het nieuwe Strafwetboek stelt dat het conversiemechanisme dat artikel 78 Sw. invoert om de nieuwe indeling van de hoofdstraffen in niveaus toe te passen op bijzondere wetten die dateren van voor de inwerkingtreding van het wetboek, ook wordt toegepast op de misdrijven omschreven in de decreten en ordonnanties. Het omzetten van de in de decreten en ordonnanties omschreven straffen naar de nieuwe strafniveaus is immers een federale bevoegdheid. De wetgever voelt zich dienaangaande gesteund door een advies van de Raad van State.

Hieraan wordt echter toegevoegd dat dit op geen enkele wijze afbreuk doet aan de autonomie van de gemeenschappen en gewesten. Zij blijven vrij om straffen te bepalen voor de misdrijven opgenomen in hun decreten en ordonnanties. Indien ze de toepassing van het conversiemechanisme willen vermijden, kunnen ze, net als de federale wetgever voor wat de federale wetten betreft, hun decreten of ordonnanties aanpassen en zelf het toepasselijk strafniveau bepalen. Hiervoor wordt terug verwezen naar de tijd tussen de afkondiging van het nieuwe wetboek en de inwerkingtreding ervan die aan de gemeenschappen en de gewesten de mogelijkheid moet geven in deze aangelegenheid hun eigen beleidskeuzes te maken.¹⁰⁹

¹⁰⁶ *Parl. St.* Kamer 2022-2023, nr. 3518/1, 31-35.

¹⁰⁷ *Parl. St.* Kamer 2023-2024, nr. 3374/4, 123.

¹⁰⁸ F. DERUYCK m.m.v. Y. VAN LANDEGHEM, o.c., nr. 26; L. DUPONT, o.c., nrs. 76-78.

¹⁰⁹ *Parl. St.* Kamer 2022-2023, nrs. 3374/1 en 3375/1, 279-280.

10.2

Zoals gemeld, hebben de gemeenschappen ook deels bevoegdheden m.b.t. de strafuitvoering.

In verband met de inwerkingtreding van de artikelen 42 en 46 Sw. die slechts in voege treden op 1 januari 2035, meldt de memorie van toelichting dat in geval de Koning deze datum zou vervroegen, aan de gemeenschappen en de gewesten de nodige tijd moet worden gelaten om, waar ze dit opportuun achten, de nodige aanpassingen aan te brengen aan hun decreten en ordonnanties.¹¹⁰

De behandeling onder vrijheidsberoving en de verlengde opvolging zijn geen dringende aangelegenheden aangezien hun concrete inwerkingtreding wordt uitgesteld. Die vaststelling geldt evenwel niet voor de uitvoering van de alternatieve straffen, die het nieuwe wetboek aanmoedigt.

Gelet op de betrokkenheid van de gemeenschappen en gewesten in deze materie, hebben verschillende kamerleden echter wel hun bezorgdheid geuit in verband met de haalbaarheid van de doelstellingen van de straffen, m.i.b. de re-integratie en rehabilitatie, wat betreft de dagelijkse realisatie van de alternatieve straffen.

Wat betreft de uitvoering van het elektronisch toezicht, hebben de gemeenschappen zwaar geïnvesteerd in elektronische enkelbanden. De gemeenschappen kunnen maar met moeite de tenuitvoerlegging ervan volgen. De gemeenschappen zijn ook rechtstreeks betrokken bij de sociale begeleiding van de veroordeelden aan wie een probatiestraf werd opgelegd en die kan bestaan in het volgen van een opleiding, een beroepsstage of een ambulante behandeling. De concrete uitvoering van bijkomende werkstraffen die mogen worden verricht o.m. bij de gemeenschappen is problematisch geworden omdat de betrokken gemeenschappen merken dat de markt verzadigd is.¹¹¹

Al deze twijfels zullen aan de orde komen bij de aangekondigde werkzaamheden m.b.t. de totstandkoming van een Strafuitvoeringswetboek, waarvoor overleg met de gemeenschappen zeker noodzakelijk is.

E. Het uitblijven van een nieuw Wetboek van strafvordering

11.

Het wetboek dat op de dag van vandaag de strafprocedure bepaalt is nog steeds de Code d'instruction criminelle uit 1808.

Wanneer men zich beperkt tot de laatste pogingen om die codificatie te vervangen kan men verwijzen naar de commissie Strafprocesrecht onder de leiding van stafhouder Franchimont, ingesteld bij het ministerieel besluit van 23 oktober 1991. De activiteiten van deze werkgroep hebben geleid tot de wet van 12 maart 1998 tot verbetering van de strafrechtspleging in het stadium van het opsporingsonderzoek en het gerechtelijk onderzoek. In een tweede fase van haar werkzaamheden overhandigde deze commissie op 17 september 2002 de tekst van een voorontwerp van Wetboek van het strafprocesrecht aan de minister van Justitie. De tekst ervan werd als wetsvoorstel ingediend

¹¹⁰ Parl. St. Kamer 2022-2023, nrs. 3374/1 en 3375/1, 298.

¹¹¹ Parl. St. Kamer 2023-2024, nr. 3374/4, 22 en 83.

in de Senaat op 13 januari 2004. De Senaat keurde de geamendeerde tekst goed op 1 december 2005. Doch later werd in 2006 in de Kamer beslist de bespreking ervan niet voor te zetten.¹¹²

Bij ministerieel besluit van 30 oktober 2015 werd een commissie van experts tot hervorming van het strafrecht en van het strafprocesrecht aangesteld met de oorspronkelijke bedoeling het strafrecht en het strafprocesrecht samen te hervormen.¹¹³ De werkzaamheden betreffende het Strafwetboek zijn succesvol afgerond. Maar de activiteiten m.b.t. het strafprocesrecht zijn geblokkeerd omdat men het niet eens wordt rond een aantal thema's, zoals de rolverdeling tussen het openbaar ministerie en de onderzoeksrechter tijdens het vooronderzoek, of de positie van het slachtoffer bij het uitlokken en het voortduren van een strafrechtelijk onderzoek.¹¹⁴

Tijdens de parlementaire werkzaamheden van het nieuwe Strafwetboek werd opgemerkt dat men zich ongetwijfeld kan verheugen over het nieuwe wetboek doch dat het Strafwetboek niet alleen staat en dat ook het strafprocesrecht dient te worden aangepast. Voorts werd benadrukt dat de burger meer belang hecht aan de procedure dan aan het materieel strafrecht.¹¹⁵

Deze opmerkingen doen de vraag rijzen of het nieuwe Strafwetboek de justitiabelen, al dan niet partij in een concrete strafzaak, en de penalisten, die tevens in de rechtspraak actief zijn, voldoening zal kunnen schenken. Men kan zich afvragen of dit nieuw wetboek zonder een geactualiseerd strafprocesrecht wel overeenstemt met wat de rechtsonderhorigen en de rechtspractici van een nieuwe codificatie rechtmatig mogen verhoppen.

In zijn antwoord op de vragen van de parlementsleden stelde de minister van Justitie dat de hervorming van de procedure slechts in een latere fase te verwachten is. Eerst moet worden vastgelegd wat strafbaar is, wie strafbaar is en welke straffen kunnen worden opgelegd. Vervolgens moeten de regels worden bepaald volgens dewelke die straffen moeten worden uitgevoerd. Ten slotte komen de regels aan bod betreffende het bewijs van de misdrijven en de berechting van de daders. Dit betekent dat in de volgorde van de hervormingen de strafprocedure de laatste plaats inneemt. Na het materieel strafrecht en voor de rechtspleging, komt nog de uitvoering van de straffen.¹¹⁶

De uitvoerende macht heeft na de afkondiging van het nieuwe Strafwetboek bij een ministerieel besluit van 13 maart 2024 de drie leden van de Commissie tot hervorming van het strafrecht terug aangesteld. Hun opdracht bestaat erin in het algemeen een voorontwerp van wet voor te bereiden met het oog op de aanpassing van de bestaande wetgeving aan de principes van het nieuwe Strafwetboek. Indien onder deze algemene formulering ook de aanpassing van het Wetboek van strafvordering aan het nieuw materieel strafrecht wordt begrepen, dan lijkt dit reusachtig werk zwaar onderschat.

¹¹² Ph. TRAESE, "Hervorming en modernisering van het strafprocesrecht: de inrichting van het vooronderzoek", *Preadviezen 2017 van de Vereniging voor de vergelijkende studie van het recht van België en Nederland*, Den Haag, Boom Juridische Uitgevers, 2017, 129-193.

¹¹³ Y. VAN DEN BERGE, "Het Belgisch strafrecht: veel aandacht voor de vrijheidsbeneming en de vrijheidsbeperking", *Preadviezen 2018 van de Vereniging voor de vergelijkende studie van het recht van België en Nederland*, Den Haag, Boom Juridische Uitgevers, 2018, 101-152.

¹¹⁴ *Parl. St. Kamer 2023-2024*, nr. 3374/4, 270.

¹¹⁵ *Parl. St. Kamer 2023-2024*, nr. 3374/4, 49-50.

¹¹⁶ *Parl. St. Kamer 2023-2024*, nr. 3374/4, 53.

Juridische afkortingen en verwijzingen

Adv. RvSt	Advies Raad van State
Arr. Cass.	Arresten van het Hof van cassatie
B.S.	Belgisch Staatsblad
Cass.	Hof van cassatie
concl.	conclusie
EVRM	Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van mens
GW	Grondwet
GWH	Grondwettelijk Hof
JLMB	Jurisprudence Liège, Mons, Bruxelles
J.T.	Journal des Tribunaux
N.C.	Nullum Crimen
Pan.	Panopticon
Parl.St.	Parlementaire stukken
Pas.	Pasicrisie
R.A.B.G.	Rechtspraak Antwerpen, Brussel, Gent
R.D.P.	Revue de droit pénal et de criminologie
R.W.	Rechtskundig Weekblad
Sv.	Wetboek van strafvordering
Sw.	Strafwetboek
T.G.R.	Tijdschrift voor Gentse rechtspraak
T.Stafr.	Tijdschrift voor strafrecht

Bibliografie

- M.A. BEERNAERT, "La correctionalisation des crimes: du pragmatisme à l'imbroglio juridique", in *Het strafrecht bedreven Liber Amicorum Alain De Nauw*, Brugge, die Keure, 2011, 1-15
- H. BEKAERT, *Handboek voor de studie en de praktijk van het strafrecht*, Brussel-Antwerpen, Uitgeverij Ontwikkeling en Universitaire publicaties, 1965
- H. BOCKEN en G. JOCQUE, "Het ontwerp Boek 6 B.W. "Burgerlijke aansprakelijkheid", in *Feestschrift Koen Geens*, Roularta Media Group, 2023, 501-506
- J. DE HERDT, J. ROZIE en D. VANDERMEERSCH, *Boek I van het nieuwe Strafwetboek De nieuwe regels van het algemeen strafrecht toegelicht*, Brugge, die Keure, 2024
- J. DE HERDT, "De Noodwet overbevolking in de gevangenissen en de straftoemeting: de toekomst begint nu, maar nog (lang) niet helemaal", *N.C.*, 2025, 71-82
- J. DE HERDT, J. ROZIE en D. VANDERMEERSCH, "Het nieuwe Strafwetboek van 8 april 2024. Een inleiding tot de uitgangspunten", "Het nieuwe Strafwetboek (2) – De regels betreffende de strafwet, de bestanddelen van het misdrijf en de poging", "Het nieuwe Strafwetboek (3) – De regels betreffende de dader en de behandeling onder vrijheidsberoving", "Het nieuwe Strafwetboek (4) – De strafniveaus en de nieuwigheden inzake de straffen", "Het nieuwe Strafwetboek (5) – De straftoemeting", "Het nieuwe Strafwetboek (6) – Overige bepalingen van Boek I, overgangsrecht en werking in de tijd van het nieuwe Strafwetboek", *N.C.*, 2024, 149-159, 209-220, 301-310 en 391-404 en 2025, 1-11 en 169-183
- A. DE NAUW en F. DERUYCK, *Inleiding tot het bijzonder strafrecht*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2020
- A. DE NAUW, "De ruime bevoegdheden van de rechter bij de strafvorming", *Pan.*, 1980, 213-223
- A. DE NAUW, "Hoe algemeen is het bijzonder strafrecht? Over de invloed van het algemeen strafrecht op de misdrijven van gemeen recht", *N.C.*, 2014, 253-277
- A. DE NAUW, "De identiteit van de civiele en penale schuld bekeken door een penalist", in *Liber Amicorum Nadine Watté*, Brussel, Bruylant, 2017, 117-131
- A. DE NAUW, "Het voorontwerp van het algemeen deel van het Belgisch Strafwetboek Anno 2016", in *In onderling samenhang Liber Amicorum Tineke Cleiren*, Den Haag, Boom Juridische Uitgeverij, 2021, 193-204
- F. DERUYCK m.m.v. Y. VAN LANDEGHEM, *Overzicht van het Belgisch algemeen strafrecht*, Brugge, die Keure, 2021
- F. DERUYCK, "Over correctionalisering van misdaden : pleidooi voor "intelligent design", in *De wet voorbij Liber Amicorum Luc Huybrechts*, Antwerpen-Oxford, Intersentia, 2013, 123-140
- F. DERUYCK en P. WAETERINCKX, "Van oud naar nieuw: Onopzettelijke slagen en verwondingen en onopzettelijke doding in het huidige en toekomstige strafrecht: strafrecht als ultimum remedium", in *Huldeboek Herman Buysens*, Heverlee, 2025, 105-136

- L. DUPONT en R. VERSTRAETEN, *Belgisch strafrecht*, Leuven, Acco, 1990
- L. DUPONT, *Beginnelsen van strafrecht*, Leuven, Acco, 2004
- L. DUPONT, "Schuld en boete Beschouwingen over buitenwettelijke criteria voor straf-toemeting", *Pan.*, 1987, 1-8
- L. DUPONT, "Een minicommendaar bij de wet van 27 april 1987 in verband met de motivering van de straffen", in *Actuele problemen van het strafrecht*, Antwerpen, Kluwer, 1988, 507-530
- V. FRANSSEN en S. VAN DYCK, "Holsters op maat voor de bestraffing van ondernemingen? Eerst goed mikken, dan pas schieten", in *De wet voorbij Liber Amicorum Luc Huybrechts*, Antwerpen-Oxford, Intersentia, 2010, 511-535
- K. GEENS, Het Justitieplan Een efficiënte justitie voor meer rechtvaardigheid, 18 maart 2015, 135 p.
- C. HENNAU en J. VERHAEGEN, *Droit pénal général*, Brussel, Bruylant, 1995
- D. HOLSTERS, "Motivering van de straf: waarborg voor de beklaagde?" in *Liber Amicorum Jean du Jardin*, Deurne, Kluwer, 31-48
- B.F. KEULEN, "Naar een twee fasenproces? Over voor- en nadelen van een strafproces in twee fasen in relatie tot de posities van slachtoffer en verdachte", Zuphten, Paris, 2013
- F. KUTY, *Principes généraux du droit pénal belge*, Brussel, Larcier, 2020
- F. KUTY, *Précis de droit pénal Commentaire du livre Ier du Code pénal*, Bruxelles, Larcier-Intersentia, 2024
- R. LEGROS, *Voorontwerp van Strafwetboek*, Brussel, Belgisch Staatsblad, 1985
- B. MAES, "De motivering van de straf 10 jaar na de invoering van de wet van 27 april 1987", in *Wie is er bang van het strafrecht?*, Gent, Mys en Breesch, 1998, 185-204
- O. MICHIELS, "Les implications procédurales de la réforme du livre 6 du Code civil", *J.T.*, 2025, 177-180
- F. ROGGEN, "Les circonstances atténuantes", in *Het strafrecht bedreven Liber Amicorum Alain De Nauw*, Brugge, die Keure, 2011, 731-750
- J.ROZIE en D.VANDERMEERSCH m.m.v. J. DE HERDT, M. DEBAUCHE en M. TAYMANS, *Commissie voor de hervorming van het strafrecht Voorstel tot voorontwerp van boek I van het Strafwetboek*, Brugge, die Keure, 2016
- J.ROZIE, D. VANDERMEERSCH en J. DE HERDT m.m.v. M. DEBAUCHE en M. TAYMANS, *Naar een nieuw Strafwetboek Het voorstel van de commissie tot hervorming van het strafrecht*, Brugge, die Keure, 2019
- Ph. TRAEST, "Hervorming en modernisering van het strafprocesrecht: de inrichting van het vooronderzoek", Den Haag, Boom Juridische Uitgevers, 2017, 129-193
- Y. VAN DEN BERGE, "De bestraffing in het Belgisch strafrecht en strafuitvoeringsrecht: veel ruimte voor dualiteit" in *Bestrafing in Nederland en België*, Oosterwijk, Wolf Legal Publishers, 2013, 101-181

- Y. VAN DEN BERGE, "Het Belgisch strafrecht: veel aandacht voor de vrijheidsbeneming en de vrijheidsbeperking", Den Haag, Boom Juridische Uitgevers, 2018, 101-152
- C. VAN DEN WYNGAERT, S. VAN DROMME en Ph. TRAEST, *Strafrecht en Straprocesrecht in hoofdlijnen*, Turnhout, Gompel & Svacina, 2019
- C.J. VANHOUDT en W. CALEWAERT, *Belgisch strafrecht*, Gent, Story-Scientia, 1968
- F. VAN VOLSEM, "Culpa in het Belgisch strafrecht: een poging tot synthese", Den Haag, Boom Uitgevers, 2012, 89-139
- R. VERSTRAETEN en B. SPRIET, "De drieledige indeling van de misdrijven als leidraad in het strafrecht: een verdachte eenvoud", in *Liber Amicorum Marc Châtel*, Antwerpen, Kluwer Rechtswetenschappen, 1991, 467-496

Bibliografische notitie

Alain De Nauw was tot 2011 als buitengewoon hoogleraar verbonden aan de Vrije Universiteit Brussel. Hij was ook bedrijvig aan de balie en in de staande magistratuur. Hij is sinds 2001 lid van de Koninklijke Vlaamse Academie van België voor Wetenschappen en Kunsten (Klasse van de Menswetenschappen). Hij bekleedde de Francqui-leerstoel in 1993 aan de Université catholique de Louvain en de Marcel Storme leerstoel in 2014 aan de Universiteit Gent.

RECENTE STANDPUNTEN - <https://kvab.be/nl/standpunten>

- 77b. Joos Vandewalle, Marc Acheroy e.a., *Een oproep tot een versnelde digitale transformatie voor België*, KVAB/Klasse Technische Wetenschappen, ARB/Klasse Technologie en Samenleving, 2021.
<https://kvab.be/nl/standpunten/een-oproep-tot-een-versnelde-digitale-transformatie-voor-belgie>
78. Jo Tollebeek, Marc Boone en Karel van Nieuwenhuysse, *Een Canon van Vlaanderen, Motieven en bezwaren*, KVAB/Klasse Menswetenschappen, 2022.
<https://kvab.be/nl/standpunten/een-canon-van-vlaanderen>
79. Luc Taerwe e.a., *Duurzaam beheer van infrastructuur. Niet alleen een kwestie van budgetten*, KVAB/Klasse Technische Wetenschappen, 2022.
<https://kvab.be/nl/standpunten/duurzaam-beheer-van-infrastructuur>
80. Willem Salet, Marleen Spiekman, Staf Roels, Tom Coppens, Ivo Van Vaerenbergh, *Naar klimaatneutrale woongebouwen in 2050*, KVAB Denkersprogramma 2022, KVAB/Klasse Technische Wetenschappen, 2022.
<https://kvab.be/nl/standpunten/naar-klimaatneutrale-woongebouwen-2050>
81. Sabina Leonelli, Stephan Lewandowsky, *De reproduceerbaarheid van het onderzoek in Vlaanderen: Feitenonderzoek en aanbevelingen*. KVAB Denkersrapport 2022, KVAB/Klasse Technische Wetenschappen en Menswetenschappen, 2022.
<https://kvab.be/nl/standpunten/de-reproduceerbaarheid-van-het-onderzoek-vlaanderen>
82. Elisabeth Monard e.a., *Vrij onderzoek noodzakelijk voor maatschappelijke uitdagingen, Ruimte voor wetenschap op initiatief van de onderzoeker*, KVAB/Klasse Technische Wetenschappen, Klasse Menswetenschappen, Jonge Academie, 2023.
<https://kvab.be/nl/standpunten/vrij-onderzoek-noodzakelijk-voor-maatschappelijke-uitdagingen>
83. Herman De Dijn, Gita Deneckere, Danny Praet, Jo Tollebeek, Sabine Verhulst, *Een noodzakelijk goed, Over het blijvende belang van de geesteswetenschappen*, KVAB/Klasse Menswetenschappen, 2023.
<https://kvab.be/nl/standpunten/een-noodzakelijk-goed>
84. Anne-Marie Simon-Vandenbergen, Kristin Davidse, *Het klimaatdebat in Vlaanderen, Een analyse van taal en communicatie*, KVAB/Klasse Menswetenschappen, Standpunt 84, 2023.
<https://kvab.be/nl/standpunten/het-klimaatdebat-vlaanderen>
85. Helga Nowotny Ine Van Hoyweghen, Joos Vandewalle, *AI als aanjager van verandering*, KVAB Denkersrapport 2023, KVAB/Klasse Menswetenschappen, 2023.
<https://kvab.be/nl/standpunten/ai-als-aanjager-van-verandering>
86. Luc Steels, Tom Willaert e.a., *Sociale media, Inzichten en Perspectieven*, KVAB/Klasse Menswetenschappen, 2023.
<https://kvab.be/nl/standpunten/sociale-media>
87. Annie Cuyt, Hans De Winter, Niel Hens, Charles Hirsch, Johan Meyers, Stefaan Poedts, Kevin Van Geem, Veronique Van Speybroeck, *HPC-Vlaanderen in het Europese supercomputing ecosysteem*, KVAB/Klasse Natuurwetenschappen, 2024.
<https://kvab.be/nl/standpunten/hpc-vlaanderen-het-europese-supercomputing-ecosysteem>
88. Joos Vandewalle, Erika Vlieghe, Karolien Poels, e.a., *Vertrouwen in de wetenschap(per)*, KVAB/Klasse KVAB/Klasse Technische Wetenschappen, Jonge Academie, KAGB, 2024.
<https://kvab.be/nl/standpunten/vertrouwen-de-wetenschapper>
89. Bert Seghers, Gert Storms, *Wetenschappelijke integriteit in perspectief*, VCWI, KVAB/Klasse Menswetenschappen, Natuurwetenschappen, Technische wetenschappen, Kunsten, 2024.
<https://kvab.be/nl/standpunten/wetenschappelijke-integriteit-perspectief>
90. Alexander Sevrin, Archisman Ghosh, Ken Haenen, Thomas Hertog, Hans Plets, Dirk Van Dyck, Jürgen Van Gorp, Bernard Vanheusden, Nick van Remortel, *De Einsteintelecoop, Blik op Oneindig*, KVAB/Klasse Natuurwetenschappen, 2024.
<https://kvab.be/nl/standpunten/de-einsteintelecoop-blik-op-oneindig>
91. Bea Cantillon, Wim Van Lancker, Ivo Van Vaerenbergh, e.a., *ETS2 en het Europees Sociaal Klimaatfonds voor een rechtvaardige transitie naar koolstofneutrale woningen*, KVAB/Klasse Menswetenschappen, Technische Wetenschappen, 2025.
<https://kvab.be/nl/standpunten/ets2-en-het-europees-sociaal-klimaatfonds>

België heeft na 157 jaar een nieuw Strafwetboek. Het nieuwe Strafwetboek werd ingevoerd door twee wetten van 29 februari 2024 gepubliceerd in het Belgisch Staatsblad van 8 april 2024. Het nieuwe wetboek treedt, op twee bepalingen na, in werking op 8 april 2026, zijnde twee jaar na de publicatie.

Het startschot voor de uiteindelijk succesvolle poging om tot een nieuwe codificatie te komen werd gegeven in 2015. De moeizame totstandkoming ervan heeft negen jaar vereist.

Al wil het nieuwe Strafwetboek geen tabula rasa maken, toch vallen enkele belangrijke innovaties op.

De goedkeuring van het nieuwe wetboek is ongetwijfeld toe te juichen. Ze gaat echter gepaard met enkele knelpunten.

De reeks Standpunten van de Academie is een bijdrage tot het wetenschappelijk onderbouwd debat over actuele maatschappelijke en artistieke thema's. De auteurs, leden en werkgroepen van de Academie schrijven in eigen naam, onafhankelijk en met volledige intellectuele vrijheid. De goedkeuring voor publicatie door een of meerdere Klassen van de Academie waarborgt de kwaliteit van de gepubliceerde studies.

**Vlaamse
overheid**